

**Araştırma Makalesi**

**Sporda Endüstri İlişkilerinin Yansıması Olarak Profesyonel Sporculara Yönelik  
Sendikal Düzenlemeler ve Türkiye'ye İlişkin Çıkarımlar**

*Trade Union Regulations for Professional Athletes as a Reflection of Industrial Relations in  
Sports and the Inferences for Turkey*

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Türker TOPALHAN</b><br>Prof.Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi<br>İktisadi İdari Bilimler Fakültesi<br>Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri<br>Bölümü<br><a href="mailto:turker.topalhan@hbv.edu.tr">turker.topalhan@hbv.edu.tr</a><br><a href="https://orcid.org/0000-0002-3910-2720">https://orcid.org/0000-0002-3910-2720</a> | <b>Ahmet Nusret BAŞTUĞ</b><br>Araş.Gör., Ankara Hacı Bayram Veli<br>Üniversitesi<br>İktisadi İdari Bilimler Fakültesi<br>Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri<br>Bölümü<br><a href="mailto:ahmet.bastug@hbv.edu.tr">ahmet.bastug@hbv.edu.tr</a><br><a href="https://orcid.org/0000-0001-5314-4030">https://orcid.org/0000-0001-5314-4030</a> |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

|                            |                            |
|----------------------------|----------------------------|
| <b>Makale Geliş Tarihi</b> | <b>Makale Kabul Tarihi</b> |
| <b>26.08.2022</b>          | <b>14.12.2022</b>          |

**Öz**

Günümüzde endüstri ilişkileri birçok çalışma alanını kapsayacak şekilde genişlemektedir. Bu çalışma, kapsam alanı genişleyen endüstri ilişkilerine çalışma hayatı açısından farklı bir bakış açısı kazandırmak amacıyla sporda endüstri ilişkilerini profesyonel sporculara yönelik gerçekleşen sendikal düzenlemeler bağlamında ele almaktadır. Tarih öncesi dönemlerden itibaren boş zaman çalışması olarak görülen spor; Endüstri Devrimi, Modern Olimpiyatlar ve küreselleşme sürecinin etkisiyle gerek ulusal gerekse uluslararası anlamda endüstriyel bir çalışma alanı haline gelmiştir. Bu gelişme, spor endüstrisinde işçi (profesyonel sporcu) ve işveren (spor kulübü sahibi) ilişkilerini oluşturmuş, daha sonra sisteme sporcu sendikalarının dahil olmasıyla birlikte sporda işçi ve işveren ilişkileri, endüstri ilişkilerine dönüşmüştür. Sporda endüstri ilişkilerinin gereği olarak faaliyet gösteren sporcu sendikaları özellikle sporun endüstrileştiği ülkelerde ön plana çıkmıştır. Ülkemizde ise sporcuların tüm sendikalaşma girişimleri başarısız olmuştur. Bu çalışmada ülkemizdeki sporcuların sendikalaşma girişimlerinin başarılı olması amacıyla; “Amerikan Profesyonel Futbol Ligi Oyuncuları Sendikası”, “İspanya Profesyonel Basketbolcular Sendikası” ve “Avustralya Ragbi Birliği Oyuncuları Sendikasının” sendikal düzenlemeleri kapsamında işverenler ile yapmış oldukları toplu iş sözleşmeleri incelenmiş ve Türkiye'ye ilişkin çıkarımlar yapılmıştır. Bu çerçevede ülkemizde faaliyet gösterecek sporcu sendikasının; toplu pazarlık ve toplu iş sözleşmesi gerçekleştirmesi, farklı spor branşlarına ilişkin üst ve alt liglerdeki sporcuları bir bütün olarak kapsayan örgütlenme politikası izlemesi, uzman kişilerden yardım alması, finansal sürdürülebilirliğini sağlaması, spor endüstrisinin sosyoekonomik avantajlarından yararlanması ve sporcuların çalışma hayatını yakından takip ederek bu alana hızlı uyum sağlayabilecek politikalar geliştirmesi gerektiği düşünülmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Spor Endüstrisi, Sporda Endüstri İlişkileri, Profesyonel Sporcu, Sporcu Sendikası, Sporda Sendikal Düzenlemeler

**Abstract**

Today, industrial relations cover many sectors. This study is conducted in order to give a different perspective on industrial relations from the point of view of working life and examines industrial relations in the sports sector.

**Önerilen Atıf /Suggested Citation**

Topalhan, T., Baştuğ, A. N., 2022 Sporda Endüstri İlişkilerinin Yansıması Olarak Profesyonel Sporculara Yönelik Sendikal Düzenlemeler ve Türkiye'ye İlişkin Çıkarımlar, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 57(4), 3395-3417

*Sport has been seen as a leisure activity since prehistoric times. However, with the influence of the Industrial Revolution, the Modern Olympics and the globalization process, it has become an industrial field of study both nationally and internationally. This development created the relations between workers (professional athletes) and employers (sports club owners) in the sports industry, and then athletes' unions were included in the sports industry. For this reason, labor relations in sports have turned into industrial relations. Athlete unions, which operate as a requirement of industrial relations in sports, have come to the fore, especially in countries where sports are industrialized. In our country, all attempts of the athletes to unionize have been unsuccessful. In this study, in order to be successful unionization attempts athletes in our country; "Major League Soccer Player Association", "Spanish Basketball Players Association" and "Australian Rugby Union Players' Association" collective bargaining agreements with employers examined. In this context, a union to represent the athletes in Turkey; must have the authority to collective bargaining, to follow an organizational policy covering the athletes in the upper and lower leagues related to different sports branches as a whole, to get help from experts, to ensure financial sustainability, to benefit from the socio-economic advantages of the sports industry and to follow the working life of the athletes closely and adapt to this field quickly. policies need to be developed.*

**Keywords:** Sports Industry, Industrial Relations in Sport, Professional Athletes, Athletes' Union, Trade Union Arrangements in Sports

## 1. Giriş

Endüstri ilişkileri kavramı ile işçi, işveren ve bunların yasal temsilcisi olan sendikaların çalışma hayatına ilişkin kurumsal ilişkileri akla gelmekte, kavram günümüzde yalnızca mavi yakalı işçileri değil birçok çalışma alanını kapsayacak şekilde genişlemektedir. Bu çalışma endüstri ilişkilerine farklı bir bakış açısı kazandırmak amacıyla; sporda endüstri ilişkilerinin yansımaları, profesyonel sporculara yönelik gerçekleşen sendikal düzenlemeler bağlamında ele almaktadır.

Sporda endüstri ilişkilerinin temeli, sporun boş zaman çalışmasından endüstriyel bir çalışma alanına dönüşmesiyle vücut bulmuştur. Bu dönüşüm ulusal anlamda Endüstri Devrimi, uluslararası anlamda ise Modern Olimpiyatlar ve küreselleşme sürecinin etkisinde şekillenmiştir. Sporun gerek ulusal gerekse uluslararası anlamda endüstrileşmesi; ilk olarak spor endüstrisinin işçileri olan profesyonel sporcular ve işverenleri olan spor kulübü sahiplerinin kendine özgü çalışma ilişkilerini doğurmuş, daha sonra ise sporcuların çalışma koşullarını geliştirmek üzere sisteme sporcu sendikaları dahil olmuştur. Tarihsel süreçte özellikle spor endüstrisinin geliştiği ülkelerde sporcu sendikaları endüstri ilişkilerinin gereği olarak temsil ettiği sporculara yönelik toplu iş sözleşmeleri gerçekleştirmiş ve üyelerine önemli haklar kazandırmıştır. Sporda endüstri ilişkilerinin yansıması olarak gerçekleşen sendikal düzenlemeler ülkemiz açısından gerçekleşmemiş, mevcut sendikalaşma girişimleri başarısız olmuştur.

Bu çalışmada ülkemizde sporculara ilişkin gerçekleşen sendikalaşma girişimlerinin neden başarısız olduğu ve başarılı olmak için nelerin yapılması gerektiği sorunsalına cevap aranmaktadır. Bu doğrultuda çalışmada ilk olarak; sporda endüstri ilişkileri temelini anlaşılabilmesi adına, sporun endüstrileşmesi köşe taşı gelişmeler çerçevesinde ele alınmaktadır. İkinci olarak; sporda endüstri ilişkilerinin işçi tarafı olan profesyonel sporcular, işveren tarafı olan spor kulübü sahipleri ve sisteminin tamamlayıcı aktörü olan sporcu sendikalarına ilişkin bir bakış açısı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Daha sonra ise; sporda endüstri ilişkilerinin yansıması neticesinde sendikalaşmış ve üyelerinin çalışma koşullarını hak temelli geliştirmiş olan sporcu sendikalarından; "Amerikan Profesyonel Futbol Ligi Oyuncuları Sendikası", "İspanya Profesyonel Basketbolcular Sendikası" ve "Avustralya Ragbi Birliği Oyuncuları Sendikasının" işverenler ile yaptıkları toplu iş sözleşmeleri kapsamında gerçekleşen düzenlemeler incelenmektedir. Son olarak; ülkemiz açısından benzer gelişmelerin sağlanması ve ülke sporunda endüstri ilişkilerinin kurumsallaşması amacıyla Türkiye'ye ilişkin çıkarımlar yapılmaktadır.

## 2. Spor Endüstrisinin Gelişimi

Sporun endüstriyel bir çalışma alanı olarak vücut buluşu; ulusal anlamda (İngiltere ve ABD gibi gelişmiş ülkelerde) Endüstri Devrimi, küresel anlamda ise Modern Olimpiyatlar ve küreselleşme sürecinin etkisiyle gerçekleşmiştir. Bu gelişmeler öncesinde spor genellikle boş zaman çalışması olarak değerlendirilmiştir. Sporun boş zaman çalışması şeklinde görülmesinin temelini tarih öncesi dönemlere kadar götürmek mümkündür. Milattan önce 3000 dolaylarında Mezopotamya'da; okçuluk, sopalar ile dövüş ve çeşitli atletik eğitimlerin yapıldığı bilinmekle birlikte, milattan önce 2300 yılında İndus Nehri bölgesinde at yarışları ve amatör dövüş müsabakalarının düzenlendiğine dair kanıtlar bulunmaktadır (Cashmore, 2000, s. 82). Tarih öncesi dönemlerde sporun bu anlamı, Endüstri Devrimi'ne kadar kırsal

yaşamda yer alan çeşitli oyun ve törenlerde örgütlenmemiş ve yerleştirilmiş yapısıyla farklı boyutlarda öne çıkmıştır. (Bale, 1989, s. 38-40).

Endüstri Devrimi tüm çalışma alanlarında olduğu gibi spora ilişkin çalışmanın anlamını da değiştirmiştir. 19. yüzyılın ortalarından itibaren Endüstri Devrimi'nin etkisiyle insanların yaşama, çalışma ve boş zamanlarını kullanma biçiminde önemli değişikliklere tanık olunmuştur. Endüstri Devriminin başı itibariyle; artan çalışma saatleri spora ayrılan vaktin azalmasına sebep olmuş, sporun boş zaman çalışması olarak görülmesine dair dar kapsamlı bakış açısını değiştirmiştir (Vamplew, 2017, s. 1-2). Özellikle teknoloji, iletişim ve ulaşımındaki hızlı gelişmeler birçok spor branşının kazanç elde edilen ve tüketici ürünü olarak pazarlanmasını sağlayan endüstriyel bir çalışma alanı olmasına zemin hazırlamıştır (Metcalf, 1987). Endüstri Devrimi'nin ilerleyen yıllarında verimliliğin artışına bağlı olarak işçilerin çalışma sürelerinin azalması ve artan ücret oranları spora ilişkin tüketici kitlesi oluşturarak sporun endüstrileşmesini kolaylaştırmıştır (Vamplew, 2017, s. 3-4). Bu noktada Bourg ve Gouguet (2005), ulusal anlamda endüstriyel sporun 19. yüzyılda İngiltere'nin sanayileşmesine bağlı olarak ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Zira tarihsel süreçte ilk endüstriyel spor kulüpleri maden ocakları ve fabrikalarda çalışan işçilerden oluşmaktadır (Fişek, 1982, s. 4-7). Thomas (1991), İngiltere'de ortaya çıkan endüstriyel sporun Fransa ile Avrupa'ya yayılmaya başladığını ifade etmektedir. Bu yayılmanın sonucu olarak Fransa'da kuruluş tarihi 1908 yılına uzanan İşçi Cımnastik ve Spor Federasyonu kurulurken (Uğur, 2002, s. 2-3). Almanya'da ise 1890 yılında işçilerden oluşan spor kulüpleri kurulmaya başlamıştır. Riess'e (1991) göre, Kuzey Amerika'da profesyonel sporun gelişimi ise endüstrileşme ve buna bağlı olarak toplumunun kentleşmesi bağlamında açıklanmaktadır. Nitekim ABD'de endüstrileşmenin başladığı 1810-1840 yıllarını kapsayan dönemin hemen ardından ilk profesyonel resmi beyzbol müsabakasının 1846 yılında gerçekleşmesi Riess'in (1991) görüşünü destekler niteliktedir. Benzer şekilde Stewart ve Smith (2000,) endüstriyel sporu sanayileşmiş kentsel toplumun kültürel bir ifadesi olarak tanımlamaktadır. Zira endüstrileşmeyle beraber artan kentleşme sporun eğlence ve tüketim kültürüne dönüştüğü bir ortamın oluşmasını sağlamıştır (Vamplew, 2017, s. 7).

Sporun küresel anlamda endüstriyel bir çalışma alanı olarak ortaya çıkışı ise 1980'li yıllar itibariyle Modern Olimpiyatlarda gerçekleşmiştir. Bu dönüşüm küresel anlamda endüstriyel bir çalışma alanı haline gelen sporu çeşitli açılardan etkilemiştir. Örneğin sporun endüstrileşmesiyle birlikte Los Angeles'te düzenlenen 1984 Olimpiyatları ile sporun küresel anlamda endüstrileşmediği Roma'da düzenlenen 1960 Olimpiyatları arasında ekonomik açıdan büyük farklılık bulunmaktadır. Zira 1984 Olimpiyatlarının yayın hakkı bedeli 287 milyon doları bulurken bu rakam 1960 Olimpiyatları için yaklaşık 1 milyon dolar civarındadır (Downward ve Dawson, 2000, s. 2). Olimpiyat oyunlarında sporun endüstriyel etkilerini çoğaltmak mümkündür. Olimpiyatların yayın gelirleri 1980'li yıllar itibariyle Amerikan Doları cinsinden sürekli artarak; 1980 Moskova Olimpiyatlarında 88 milyon, 1988 Seul Olimpiyatlarında 403 milyon, 1992 Barselona Olimpiyatlarında 636 milyon, 1996 Atlanta Olimpiyatlarında 898 milyon, 2004 Atina Olimpiyatlarında 1 milyar 493 milyon ve 2008 Beijing Olimpiyatlarında ise 1 milyar 706 milyonluk düzeye ulaşmıştır (Smart, 2007, s. 125). Modern Olimpiyatların etkisiyle sporun küresel anlamda endüstrileşmesi, naklen yayınların gösterildiği ülke sayılarında da bariz şekilde görülmektedir. 1984 Olimpiyatları 156 farklı ülkede televizyonlar aracılığıyla yayınlanırken, bu rakam 1960 Olimpiyatları için 21 kadardır (Feizabadi, Bakhtiari, Rashidzade ve Nik, 2013, s. 614). Benzer şekilde 1956 yılında Melbourne'de düzenlenen olimpiyatlarda, organizasyon komitesi televizyon yayın hakları için birkaç bin dolar alırken, sporun endüstrileştiği dönemde düzenlenen 2000 Sidney Olimpiyatlarında organizasyon komitesi televizyon yayın hakları için yaklaşık 900 milyon dolar elde etmiş, yayın haklarının ihalesinde ise 1 milyar 332 milyon dolar ödenmiştir (Stewart ve Smith, 2000, s. 295; Smart 2007, s. 125). Ayrıca Sidney Olimpiyatlarının televizyon yayınları 220 farklı ülkede yayınlanırken, Melbourne Olimpiyatları tek bir ülkede yayınlanabilmiştir (Feizabadi ve ark., 2013, s. 614).

Sporun küresel anlamda endüstriyel bir çalışma alanı haline gelmesi ülkelerin ekonomik büyüme oranlarını da etkilemiştir. ABD'de 1984 yılında gerçekleşen Olimpiyat Oyunlarında ülkenin ekonomik büyüme oranı %7,2 olarak gerçekleşirken, bu oran bir önceki yıldan %2,7, bir sonraki yıldan ise %3,1 daha yüksek bir muhtevadadır. (Huang, 2011, s. 2098). Zira Modern Olimpiyatlarda gerçekleşen sporun endüstriyel gelişimi küreselleşme sürecinin etkisiyle ev sahibi ülkeler açısından çeşitli avantajlar

oluşturmaktadır. Economics ve Vergata'ya göre (2017) bu avantajlar; turizm temelli yeni yatırım ve istihdam alanları, ülke içindeki şehirlerin reklamı, yeni tesislerin kurulması, uluslararası itibarın artması, çevresel koşulların, ulaşım ve altyapı imkanlarının geliştirilmesi, kentsel dönüşüm, kamu ve özel sektör işbirliğinin sağlanması şeklinde özetlenmektedir.

Sporun Endüstri Devrimi, Modern Olimpiyatlar ve küreselleşme sürecinin etkisiyle gerek ulusal gerekse uluslararası anlamda endüstriyel bir çalışma alanı haline gelmesi, ulusal ve küresel açıdan birçok gelişmeyi beraberinde getirmiştir. Bu anlamda yaşanan köşe taşı gelişmeler Tablo 1.'de özetlenmiştir.

**Tablo 1. Spor Endüstrisinin Köşe Taşı Gelişmeleri**

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1985 yılında İngiltere'de spor endüstrisi ülkenin altıncı büyük istihdam kapasitesine ulaşmıştır (Mason, 1989, s. 10). 2002 yılında İngiltere'nin Manchester United futbol takımı, dünya çapında yaklaşık 50 milyon taraftar sayısına ulaşması sebebiyle; televizyon, sponsorluk ve ürün satışı gelirlerinden yaklaşık 225 milyon dolar kazanmıştır (Polley, 2002, s. 78) Falt'a (2004) göre günümüzde İngiltere'de spor endüstrisinin ulaştığı yıllık ciro, otomotiv ve gıda endüstrilerinin yıllık cirosuna hemen hemen eşittir.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| ABD'de 1991 yılından 2006 yılına kadar spor endüstrisine ilişkin stadyum ve spor salonlarının yapımında önemli bir artış yaşanmıştır. Bu dönemde ülkede popüler dört büyük profesyonel spor (futbol, beyzbol, basketbol ve hokey) için toplamda 64 stadyum ve spor salonu yapılmıştır. (Feng, 2008, s. 125). ABD'de spor endüstrisinin ekonomik değeri 2019 yılında 73,5 milyar dolara ulaşmıştır (Zheng ve Mason, 2018, s. 2). Ülkede spor endüstrisine yönelik malzeme ve ekipmanlara olan talebin artmasıyla birlikte, bir dizi spor şirketi ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunlar arasında "Spalding, Slazenger, Converse, Wilson ve Gebrüder Dassler (daha sonra Adidas ve Puma'ya bölünmüştür)" gibi şirketler spor endüstrisinin küresel markaları olarak önemli bir ekonomik profile sahiptir (Flanders, 2006).                                                              |
| Avrupa'da sporun endüstrileşmesiyle birlikte 1960 ve 1970'li yıllarda çeşitli spor branşlarında gerek ulusal ve yerel yönetimler gerekse Fiat, Bayer, Philips ve Peugeot gibi endüstriyel markalar tarafından sponsorluk anlaşmaları önemli ölçüde artmıştır (Andreff ve Staudohar, 2000, s. 259).                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| Avustralya'da 1990'ların ortalarından itibaren ragbi sporuna artan ekonomik ilgi karşısında, Ragbi Birliği eski geleneklerinin artık sürdürülemeyeceğine karar vermiştir. Bunun üzerine Avustralyalı kapitalist Rupert Murdoch'un küresel televizyon ağı; ragbi sporunun yayın haklarına ilişkin Avustralya, Yeni Zelanda ve Güney Afrika'nın önde gelen ulusal yönetim organları ile multi milyon dolarlık anlaşma sağlamıştır. Avustralya'da ragbi sporuna ilişkin yaşanan gelişmeler neticesinde 1995 yılının sonlarında Uluslararası Ragbi Federasyonu; geleneksel ilkelerin yürürlükten kaldırılacağı konusunda anlaşma sağlayarak, ragbi sporunun küresel ölçüde endüstrileşmesinin temelini atmıştır (Stewart ve Smith, 2000, s. 295).                                                                                                                                     |
| Sporun endüstrileşmesiyle birlikte FIFA tarafından organize edilen dünya kupasının yayın haklarından elde edilen gelirler İsviçre Frangı cinsinden; 1990'da 95 milyon, 1998'de 135 milyon, 2002'de 1,3 milyar ve 2006'da ise 1,5 milyar düzeyine ulaşmıştır (Cone, 2006). Her geçen gün gelişen futbol endüstrisinin küresel değerinin yıllık 250 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir (Jarvie, 2013, s. 101).                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
| Türkiye'de 1990'lı yılların başında Türkiye Futbol Federasyonu'nun özerkleşmesiyle birlikte ülke futbolu endüstrileşmeye başlamıştır. Bu yıllarda futbol maçlarının kitlelere ulaşması, reklam, sponsorluk ve çeşitli gelir kalemlerinin sağlanması amacıyla; 1996-1997 lig sezonunu kapsayan maçların yayın ihalesi Cine 5'e, 1999-2000 lig sezonunun yayın ihalesi Teleon'a ve 2000-2001 lig sezonunun ortasından itibaren maçların yayın ihalesi ise Digitürk'e verilerek önemli gelirler elde edilmiştir (Akşar, 2005, s. 38). Günümüzde ise 2022-2023 ve 2023-2024 lig sezonlarını kapsayan maçların yayın hakları 2,2 milyar TL'ye Beinsports'a ihale edilmiştir. <sup>1</sup> 2000'li yıllar itibarıyla Beşiktaş, Fenerbahçe, Galatasaray ve Trabzonspor hisseleri borsada halka arz edilerek, sporun kitlesel ekonomik talebine yönelik adımlar atılmıştır (Akyüz, 2005). |

<sup>1</sup> <https://www.ntv.com.tr/sporskor/super-lig-ve-1-lig-yayin-haklari-2-yil-daha-digiturk-bein-media-groupun,WmnYjgssB0igyhsxwO2cUw>

Görüldüğü üzere başlangıç itibarıyla boş zaman çalışması olarak kabul edilen spor; ilk olarak Endüstri Devrimi ile ulusal anlamda endüstriyel bir yapıya kavuşurken daha sonra Modern Olimpiyatlar ve küreselleşme sürecinin etkisiyle uluslararası anlamda önemli bir endüstri haline gelmiştir. Bu anlamda çalışmanın konusu itibarıyla bir sonraki bölümde sporun endüstrileşmesi sonucu ortaya çıkan sporda endüstri ilişkileri ele alınmaktadır.

### 3. Sporda Endüstri İlişkileri

Genel anlamıyla endüstri ilişkileri kavramının temeli; işçi ve işverenlerin örgütlü ilişkilerine, bu ilişkilerin neticesinde toplu pazarlık kapsamında kurumsallaşmış düzenlemelere, sendikaların karakteristik özellikleri ve stratejilerine dayanmaktadır. Bu temel ile endüstrileşmenin yakın ilişkisi bulunmaktadır. Zira işçi ve işverenlerin örgütlü ilişkileri Endüstri Devrimi ile birlikte ortaya çıkan koşulların bir ürünüdür (Topalhan, 2015). Bu anlamda sporda endüstri ilişkilerinin ortaya çıkışı da benzer bir muhteva göstermiş ve sporun endüstriyel bir çalışma alanı haline gelmesiyle vücut bulmuştur.

Tarih öncesi dönemlerden itibaren boş zaman çalışması olarak görülen spor; Endüstri Devrimi, Modern Olimpiyatlar ve küreselleşme sürecinin etkisiyle endüstrileşerek, sporcuların yapmış olduğu çalışma karşılığında ücret alan ve spor kulüplerine bağımlı olarak çalışan işçi hüviyetini almalarına sebep olmuştur. Nitekim ILO'nun (2020) sporcuların çalışma hayatında öne çıkardığı; “spor kulüplerine bağımlı olarak çalışmak” ve “bu çalışmanın karşılığında elde edilen gelir ile yaşamını sürdürmek” unsurları, sporcuların da işverene bağlı olarak çalışan işçi konumunda olduğunu göstermektedir. ILO'nun profesyonel sporcuları spor endüstrisinin işçileri olarak değerlendirdiği tanımı destekleyen birçok görüş bulunmaktadır. Bu noktada profesyonel sporculara ilişkin literatürdeki bazı görüşler Tablo 2.'de özetlenmiştir.

**Tablo 2. Profesyonel Sporculara İlişkin Literatürde Öne Çıkan Görüşler**

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Küçükgüngör (1998); profesyonel sporcuyu, sporu emeği karşılığında ücret aldığı mesleki bir faaliyet olarak gören ve spordan elde ettiği ücret geliri ile hayatını sürdüren kişi şeklinde tanımlamaktadır.                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| Atasoy ve Öztürk Kuter (2005); sporun, profesyonel sporcular için oyundan ziyade bir iş anlamına geldiğini ve bu işle uğraşanların yaşamlarını devam ettirebilmek için ekonomik bir zorunluluk olduğunu belirtmektedir.                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| Brackpool ve Neil (2017); ücret geliri olmadan veya sınırlı bir ücret alarak eğitim bursu karşılığında çalışan üniversite sporcularının sendika kurma girişimleri sebebiyle, bu sporcuların ABD’de işçi statüsünde görülebileceğini belirtmektedir.                                                                                                                                                                                                                                                             |
| Simón ve García-Martí (2021); İspanya’da futbolcuların sendikalaşma ve grev gibi işçilere ve endüstri ilişkilerine özgü haklardan yararlanabildiğini ifade etmektedir.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| Schweiger (2014); profesyonel sporcuyu, sporu yaşamsal gereksinimlerini karşılayabilmek için yapan ve bu doğrultuda spora ilişkin farklı yeterlilik seviyelerinde ve organizasyon biçimlerinde çalışan kişi olarak tanımlamaktadır.                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| Sage (1990); profesyonel sporcuların çalışma hayatının, işçi statüsünde çalışan bireylere yönelik gerçekleşen işyeri uygulamalarını tam olarak yansıttığını ileri sürmektedir. Sage’ye göre spor kulüplerinin sporcuları motive etmek için çalışma hayatına yönelik çeşitli teşvik ve ödüllendirmeler sunması, otomasyona dayalı maksimum verimliliği sağlamaya yönelik mekanizmaların bulunması ve sporcuların spor kulüplerinin ticari organizasyonunda bağımlı statüde çalışması bu görüşü desteklemektedir. |
| Roderick (2006); profesyonel sporcuların nitelikli emek kategorisinde olduğunu ileri sürmektedir.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| Zheng ve Mason (2018); spor endüstrisinin işçileri olan sporcuları hizmet sektöründe çalışan bilgi işçileri olarak değerlendirmektedir. Zira sporculuk akademik anlamda bir kalifiye gerektirmese de spor branşına ilişkin üst düzey eğitim ve beceri düzeyi gerektirmektedir.                                                                                                                                                                                                                                  |
| Ataçocuğu ve Zelyurt (2016); sporcular ile spor kulüplerinin birbirleriyle olan çalışma ilişkilerini endüstri ilişkilerine benzetmektedir.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |

Scambler'e (2005) göre; sporcular emek süreçlerini işvereni olan spor kulübü yöneticisi veya sahibi gözetiminde gerçekleştirmektedir. Bu nedenle sporcular da diğer sektörlerdeki işçilere benzer şekilde, niteliklerine yönelik spor branşı doğrultusunda üretim faaliyetlerini işverenlerinin ekonomik çıkarlarına hizmet etmek amacıyla sürdürmektedir.

Gerrard'a (1999) göre; profesyonel sporcu; süresi belirli olan bir iş sözleşmesi karşılığında işverenine bağımlı statüde çalışan, çalışma hayatında üretim faaliyeti spor olan ve bunun karşılığında ücret alan kişi şeklinde tanımlanmaktadır.

Literatürde profesyonel sporculara ilişkin gerçekleşen kavramsal açıklamalardan hareket ederek profesyonel sporcuların spor endüstrisinin işçi tarafı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte spor kulüplerine bağımlı olarak çalışan sporcuların istihdam statüsü genellikle standart dışı olarak değerlendirilmektedir (Roderick, 2006, s. 245). Zira sporculuk mesleği; bir taraftan muhtevasında bulunan sağlık riskleri ve yoğun fiziksel aktiviteden kaynaklı olarak çeşitli belirsizlikleri barındırması ve güvencesiz yapısıyla, diğer taraftan kısa süreli ve esnek bir çalışma biçimine sahip olması sebebiyle standart dışı çalışma biçimlerinin özelliklerini yansıtmaktadır (Coupland, 2016, s. 231).

ILO'ya (2020) göre; standart dışı çalışma biçimleriyle ilişkilendirilen unsurlar profesyonel sporcuların çalışma hayatında da görülmektedir. Standing'e göre çalışma hayatında; "istihdam güvenliği, emek piyasası güvenliği, iş güvenliği, vasıfların yeniden üretiminin güvenliği, ücret güvenliği ve temsil güvenliği" gibi güvence türlerinden yoksun olma durumunu standart dışı çalışma biçimleri ile ilişkilendirilirken (Standing, 2019, s. 25,26), ILO'ya (2020) göre bu unsurların tümü profesyonel sporcuların çalışma hayatında farklı yansımalarıyla ortaya çıkmaktadır. Nitekim Baştuğ'un (2022) ülkemizde spor kulüpleri tarafından çalıştırılan basketbolcuların çalışma hayatında belirlediği güvencesiz çalışma sorunları ILO'nun öngörüsünü doğrular niteliktedir.

Bununla birlikte profesyonel sporun ulaştığı ekonomik boyut özellikle 1980'li yıllar itibarıyla kapitalist şirketlerin ilgi odağı olmaya başlamış (Smart, 2007, s. 131), bu durum spor dışında çeşitli sektörlerde işveren olan sermayedarların spor kulüplerini satın alarak spor endüstrisinin de işverenleri olmasına zemin hazırlamıştır (Dubal, 2010, s. 127). Ülkemiz iş adamlarından Acun Ilıcalı'nın 2022 yılında İngiltere Championship takımlarından Hull City'yi satın alması da bu duruma örnek teşkil etmektedir.<sup>2</sup> Benzer şekilde Amerikan futbolu takımlarından Detroit Lions'un eski sahibi William Clay Ford, asıl işi olarak otomotiv sektöründe faaliyet göstermekte olan Ford Motor Company'nin yönetim kurulunda görev yapmıştır (Flint ve Eitzen, 1987, s. 21). Spor kulübü sahibi tek bir sermayedardan oluşabileceği gibi birden çok kapitalistin hisseler vasıtasıyla işveren konumunda olduğu da görülebilmektedir (Rosner ve Shropshire, 2011).

Spor dışındaki sektörlerde faaliyet gösteren sermayedarların spor sektöründe de işveren olmasının temel sebebi, spor endüstrisinin muhtevasında bulunan kapitalist çalışma ve pazarlama süreçleridir (Scambler, 2005, s. 147,148). Zira işverenlerin sporcuları ücret karşılığında çalıştırmasının arka planında kendi ürettikleri mal ve hizmetlerin pazarlanması, reklam ve sponsorluk anlaşmaları ve kâr maksimizasyonunun sağlanması yer almaktadır (Scambler, 2005, s. 148; Huang ve Hong, 2015, s. 1037). Bu süreçlerin en iyi şekilde işlemesi için sporcuların verimliliği ve performans düzeyi belirleyicidir. Spor endüstrisinde işverenlerin bu tutumu Brohm (1978) tarafından sporun Taylorizasyonu, yani sporculardan maksimum performans elde etmenin bilimsel yolu şeklinde ifade edilmektedir. Bourke (2011) ise günümüzde spor kulüplerinin başını çektiği birçok spor organizasyonunun ticari firmalara ve işletmelere benzer şekilde faaliyet gösterdiğini belirtmektedir. Zira spor kulüplerinin temel gayesi sportif başarılar gibi gözükse de, sportif başarıların gerçekleşmesi ticari faaliyetlerin başarısına ve sürdürülebilirliğine bağlıdır. Bu nedenle spor endüstrisinin işverenleri ile profesyonel sporcular arasındaki ilişkinin temelini ekonomik öncelikler oluşturmaktadır (Schirato, 2007, s. 47-48).

Spor endüstrisinin sürdürülebilirliğinin temel şartı; spor kulüpleri arasında rekabet ortamının oluşmasıdır. Bu rekabet spor müsabakalarında galip gelen taraf olmak ve spor endüstrisinin ekonomik büyüklüğünden pay almak için gereklidir. Böyle bir ortamın oluşması için spor endüstrisindeki

<sup>2</sup> <https://www.ntv.com.tr/spor/acun-ilicali-hull-cityi-satin-aldi,SL5OBib-ckGjLGeYZthpbQ>

işverenlerin tekel konumunda olmasından ziyade rakip spor kulüplerinin emek piyasasında varlığını sürdürmesini gerektirmektedir (Ray ve Williamson, 1984, s. 230; Rascher 2007, s. 68). Zira spor kulüplerinin sportif ve ekonomik başarıları ancak diğer spor kulüplerinin rekabetçi ortamı sağlamasıyla mümkündür.

Beamish'e (1982) göre sporda endüstri ilişkilerinin temeli; yapmış olduğu spor branşına ilişkin nitelikleri doğrultusunda emeğini ücret karşılığında satmak isteyen profesyonel sporcular ile, sporu kâr maksimizasyonu sağlama noktasında araç olarak gören ve bunun için sporcuları kendilerine bağımlı bir şekilde çalıştıran spor kulübü sahiplerinin ilişkilerinden oluşmaktadır. Bunun birlikte Sloane'ye (1971) spor kulüpleri açısından kâr maksimizasyoncu davranışlardan ziyade sporcuların sahadaki performanslarının öncelikli olması sebebiyle fayda maksimizasyonu daha ağır basmaktadır. Ancak her iki görüşün spor endüstrisi açısından ortak noktaları söz konusudur. Bu anlamda spor kulüpleri; sportif ve ekonomik çıkarları doğrultusunda işgücü olarak sporcu emeğini talep etmekte ve sporcuların istihdamı amacıyla gerekli çalışma koşullarını (ücret, antrenör, antrenman ve maç tesisleri) sermaye şeklinde bir araya getirmektedir. Sporcular ise bunun karşılığında emeklerini arz ederek, spor kulüplerinin piyasaya sunduğu mal ve hizmetler için satın alma gücünün oluşmasını ve sürdürülebilirliğini sağlamaktadır (Simmons ve Frick, 2008, s. 154).

Sporun günümüzde ulaştığı ekonomik boyut sporcuların çalışma hayatına yönelik ekonomik, sosyal, kültürel ve eğlence unsurlarının yanı sıra çalışma koşullarına ilişkin sorunlarını da öne çıkarmıştır (Pannett, 2015, s. 191). Zira günümüzde profesyonel sporculardan yalnızca spor müsabakaları noktasında üst düzey rekabet beklenmemekte aynı zamanda spor endüstrisinin devamlılığı açısından önem arz eden faktörlere yönelik tüketim kültürünün sürdürülebilirliği açısından da sorumluluk yüklenmektedir (Smart 2007, s. 131). Spor endüstrisinin, profesyonel sporcuları istihdam eden spor kulüpleri aracılığıyla gerçekleştirdiği bu beklenti sporcu performanslarının sürekli en üst düzeyde olmasını gerektirmektedir. Sporcuların çalışma hayatında varlığını sürdürebilmek adına her zaman en iyi performansı ortaya koyma eğilimi çalışma koşullarına ilişkin sorunların düzenlenmesi ve geliştirilmesi ile yakından ilişkilidir. Bu ilişkiyi gözetten Uluslararası Çalışma Örgütü 2020 yılında düzenlediği “Profesyonel Sporda İnsana Yakışır İş” başlıklı forum vasıtasıyla küresel anlamda sporcuların çalışma koşullarının düzenlenmesi ve geliştirilmesine yönelik çözüm önerileri belirlemiştir. Bu önerilerden biri de sporcuların çalışma hayatında kolektif temsil mekanizması olan sendikalar aracılığıyla temsil edilmesidir. Günümüzde ABD, İngiltere, İspanya ve Avustralya gibi sporun endüstriyel bir çalışma alanı olarak ön plana çıktığı ülkelerde çeşitli spor branşlarını kapsayan sporcu sendikalarının faaliyet gösterdiği görülmektedir.

Profesyonel sporda sendikalaşma, sporun endüstrileşmesine bağlı olarak ortaya çıkan çalışma hayatı sorunlarına karşı sporcuların hak arama çabalarının neticesinde doğmuştur. Bu nedenle sporun endüstrileşmesi ile sporcuların sendikalaşması bağımlı bir ilişki göstermiştir. Örneğin ABD’de 19. yüzyılın son çeyreği itibarıyla ilk endüstrileşen spor branşının beyzbol olması sebebiyle; beyzbol oyuncularının çalışma hayatı sorunları ön plana çıkmış ve bu yıllarda ilk sporcu sendikasının kurulmasına elverişli ortam hazırlanmıştır (Rottenberg, 1956, s. 242). Bu doğrultuda 1885 yılında ABD’de “Profesyonel Beyzbol Oyuncuları Ulusal Kardeşliği” adı ile ilk sporcu sendikası kurulmuş, ancak bu girişim çok geçmeden başarısız olmuştur. Benzer girişimler 1900, 1912 ve 1946 yıllarında farklı isimler altında gerçekleşmesine rağmen sporcuların çalışma hayatında hak temelli düzenlemeler gerçekleştirilememiştir. Beyzbol oyuncularının kendi çabalarıyla gerçekleştirdikleri sendikal girişimlerden netice alınamaması üzerine, çalışma hayatı ve ekonomi alanlarında uzman olan Marvin Miller önderliğinde sporcuların sendikalaşma ve sendikal faaliyetlere ilişkin bilinçlenmesi sağlanarak, 1966 yılında “Beyzbol Oyuncuları Sendikası” kurulmuştur. Faaliyetleri açısından günümüze kadar uzanan sendika, gerçekleştirmiş olduğu toplu iş sözleşmeleriyle üyelerine önemli haklar kazandırmış, gerekli durumlarda grev hakkını kullanmaktan kaçınmamıştır.<sup>3</sup> Bununla birlikte ABD’de endüstrileşen diğer spor branşlarında da sendikalaşma oldukça yaygındır. Bu anlamda 1956’da Amerikan futbolcuları, 1957’de hokey oyuncularını, 1964’te basketbolcular ve 2003 yılında futbolcular sendikalaşarak ABD’de sporda endüstri ilişkileri açısından önemli gelişmeler yaşanmıştır.

<sup>3</sup> <https://www.mlbplayers.com/history>

İngiltere’de ise özellikle kriket ve futbol branşları 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başı itibariyle endüstriyel bir muhteva kazanmıştır. Bu yıllarda kriket sporunda 400 civarında profesyonel sporcu bulunurken, futbol branşında ücret karşılığı çalışan sporcuların sayısı ise yaklaşık olarak 6800’e ulaşmıştır. Bu anlamda gerek sporun endüstrileşmesine bağlı olarak artan sporcu sayısı ve bunların çalışma hayatı sorunları, gerekse İngiliz işçi sınıfının etkisiyle 1907 yılında “İngiltere Profesyonel Futbolcular Sendikası” kurulmuştur (Vamplew, 1985, s. 232). Sendika %100’lük bir örgütlenme oranına ulaşarak; bir taraftan işverenlere karşı üye sporcuların temsili açısından önemli bir güç unsuru oluşturmakta, diğer taraftan ise yüz yılı aşkın tarihsel süreciyle spor endüstrisinde sendikal kültürün ve sendikalaşma bilincinin ulusal anlamda örneğini oluşturmaktadır (Walters, 2004, s. 8). İngiltere spor endüstrisinde sporcuların gerçekleştirdiği sendikalaşma diğer Avrupa ülkelerini de etkilemiştir. Bu anlamda günümüzde özellikle futbol ve basketbol branşlarıyla önemli bir endüstri haline gelen İspanya her iki spor açısından da sporcuların sendikalaşarak toplu iş sözleşmesi gerçekleştirdiği ülkelerden biridir. İspanya’da Franco hükümeti sonrası sendikal özgürlüklerin anayasal düzeyde güvence altına alınması 1970’li yılların sonunu bulmuştur. Bu nedenle İspanya’da sporcu sendikalarının gelişimi İngiltere’nin gerisinde kalmıştır. Öte yandan ülkede 1970 öncesinde sporcular ücret alsalar dahi işçi olarak kabul edilmemiştir (Simón ve García-Martí, 2021, s. 4,5). Bu durum sporun endüstrileşmesini ve buna bağlı olarak spor endüstrisinde sendikalaşmayı geciktirmiştir. İspanya’da 1976 yılında çıkan iş kanunu ile sporcuların işçi olduğu kabul edilmiştir. Bu gelişmenin üzerine 1978 yılında “Profesyonel Futbolcular Sendikası”, 1986 yılında ise “İspanya Profesyonel Basketbolcular Sendikası” kurulmuştur. Her iki sendikada da toplu iş sözleşmesi gerçekleştirerek üye olan futbolcu ve basketbolculara önemli haklar kazandırmıştır (Simón ve García-Martí, 2021, s. 5).

Sporcu sendikaları küresel anlamda yaygınlık kazanan futbol ve basketbol gibi popüler sporların yanı sıra bazı uluslara özgü spor branşlarına da yansımıştır. Bu duruma örnek olarak Avustralya’da oldukça ilgi gören ve önemli bir izleyici kitlesine ulaşan ragbi sporu gösterilebilir. Avustralya’da ragbi sporuna ilişkin 1979’da kurulan “Ragbi Oyuncuları Sendikası” ile 1995’de kurulan “Ragbi Birliği Oyuncuları Sendikası” öne çıkmaktadır. Günümüze kadar ulaşan her iki sendika kadın ve erkek ragbi sporcularına yönelik toplu iş sözleşmesi kapsamında çalışma hayatına ilişkin ekonomik ve sosyal kazanımlar sağlamıştır. Bununla birlikte Avustralya’da ragbi sporuna göre arka planda kalan branşlarda dahi sendikalaşma görülmektedir. Bu anlamda 1973’te kurulan “Avustralya Futbol Ligi Oyuncuları Sendikası”, 1989’da kurulan “Ulusal Basketbol Ligi Oyuncuları Sendikası” ve 1995’de kurulan “Avustralya Kriket Oyuncuları Sendikası’nın” faaliyet gösterdiği görülmektedir (Dabscheck, 2003, s. 109).

1980’li yıllar itibariyle ulusal ve uluslararası düzeyde sporcuları temsil eden sendikaların sayısında önemli bir artış yaşanmıştır. 1980’li yılların başında ulusal düzeyde faaliyet gösteren sporcu sendikalarının sayısı 20 civarında iken günümüzde bu rakamın 160 ila 180 arasında olduğu düşünülmektedir (Schwab, 2018, s. 186). Öte yandan küreselleşme sürecinin etkisiyle sporcu sendikaları uluslararası düzeyde de örgütlenmektedir. Örneğin 1965 yılında kurulan “Uluslararası Profesyonel Futbolcular Sendikası (FIFPro)” birçok ülkeyi kapsayan 65 binden fazla sporcu temsil etmektedir. FIFPro futbolcuların çalışma ortamlarına ilişkin kararların alınmasında uluslararası bir aktör olarak faaliyet göstermekte ve ulusal düzeyde örgütlenen sporcu sendikalarının da kararların alınmasında söz sahibi olmasına zemin hazırlamaktadır.<sup>4</sup> Benzer şekilde “Avrupa Ligi Basketbol Oyuncuları Sendikası (ELPA)”; Avrupa düzeyinde Euroleague basketbolcularının temsil edildiği, ulus üstü düzeyde haklarının korunduğu ve Avrupa Ligi yönetimiyle gerçekleşen toplu pazarlıklar yoluyla belirlenen sözleşmeler kapsamında bireysel sözleşmelerin çerçevesinin oluşturulduğu bir sendikal kuruluş olarak ön plana çıkmaktadır.<sup>5</sup>

Sporda endüstri ilişkilerinin uluslararası kuruluşlar ile temsil edilmesinin tıpkı çalışma hayatına ilişkin diğer küresel sosyal politika kuruluşlarında olduğu gibi çeşitli faydaları söz konusudur. Tokol’a (1995) göre sosyal politika alanında uluslararası kuruluşların varlığı, küresel piyasalarda barış, eşitlik ve sosyal adalet sağlayarak ekonomik gelişmelerin insani yönlerini öne çıkarmaktadır. Bu doğrultuda sporda uluslararası boyutta gerçekleşen endüstri ilişkileri sistemi de sporun endüstriyel boyutunun yanı sıra

<sup>4</sup> <https://fifpro.org/en/>

<sup>5</sup> <https://elpa.basketball/team/>

sosyal unsurlarını da öne çıkaracak ve birçok ülkede sporcu ve spor kulübü sahiplerinin endüstri ilişkileri çerçevesinde çalışma hayatının düzenlenmesi açısından farkındalık oluşturacaktır.

Ülkemizde ise tarihsel süreçte sporcuların sendikalaşma girişimleri incelendiğinde yalnızca futbol branşını kapsayan bir örgütlenme mücadelesi görülmektedir. Bu durumun temel nedeni, futbol dışındaki spor branşlarının tam anlamıyla endüstrileşememesi ve buna bağlı olarak futbol dışındaki branşlarda çalışan sporcuların çalışma koşullarının göz ardı edilmesidir. Ülkemizde ilk sporcu sendikası; gelişmiş ülkelerde kurulan sporcu sendikaları ile karşılaştırıldığında geç sayılmayacak bir tarih olan 1965 yılında kurulmuş ve “Profesyonel Futbolcular Sendikası” ismiyle sendikal faaliyetlerine başlamıştır. Sendika ayakta kalabilmek adına çeşitli isim değişiklikleri geçirmesine rağmen 12 Eylül Darbesi ile faaliyetlerine son verilmiştir (Ataçocuğu, 2012, s. 36). Bu tarihten günümüze kadar; “Spor Emekçileri Sendikası”, “Devrimci Spor Emekçileri Sendikası” ve “Futbol Çalışanları Sendikası” adı altında çeşitli sendikalaşma girişimleri olsa da sürdürülebilir olmamıştır. Halihazırda ülkemizde faaliyet gösteren sporcu sendikalarının sayısı yok denecek kadar az olup, 2022 Temmuz ayı istatistiklerine göre yalnızca; “Turizm Otel Spor Emekçileri Sendikası” ve “Turizm, Otel, Restoran, Eğlence ve Spor İşçileri Sendikası” sporculara ilişkin faaliyet göstermektedir. Her iki sendikanın da 14 üyesi bulunurken, sendikaların sporculara yönelik herhangi bir faaliyet gerçekleştirdiğine ve üyeleri arasında sporcuların olduğuna dair bir bilgiye ulaşılamamıştır.<sup>6</sup> Dolayısıyla ülkemizde sporculara yönelik sendikal düzenlemeleri olan bir sendikanın yer almadığı görülmektedir.

Görüldüğü üzere sporun endüstrileşmesi aynı zamanda endüstri ilişkilerinin sporda da ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu anlamda sporda endüstri ilişkilerinin temel aktörleri; profesyonel sporcular, spor kulübü sahipleri ve sporcu sendikalarıdır. Bir sonraki bölümde sporda endüstri ilişkilerinin yansıması olarak sporcuları temsil eden sendikalar ile işverenlerin birbirleriyle yapmış oldukları toplu pazarlıklar neticesinde gerçekleşen toplu iş sözleşmeleri, sendikal düzenlemeler kapsamında ele alınmaktadır.

#### **4. Sporda Endüstri İlişkilerinin Yansıması: Profesyonel Sporculara Yönelik Sendikal Düzenlemeler**

ILO (2020); profesyonel sporcuların insana yakışır koşullarda çalışması için sendikalaşması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu doğrultuda birçok ülkede sporcuların endüstri ilişkilerinin gereği olarak sendikalaştığı ve sendikal düzenlemeler vasıtasıyla çalışma hayatına ilişkin çeşitli haklar elde ettiği görülmektedir. Çalışmanın bu bölümünde spor endüstrisinde profesyonel sporculara yönelik gerçekleşen sendikal düzenlemeler; “Amerikan Profesyonel Futbol Ligi Oyuncuları Sendikası (MLSPA)”, “İspanya Profesyonel Basketbolcular Sendikası (ABP)” ve “Avustralya Ragbi Birliği Oyuncuları Sendikası’nın (RUPA)” sporcuları temsilen işverenler ile gerçekleştirdikleri toplu iş sözleşmeleri kapsamında ele alınmaktadır.

##### **4.1. Amerikan Profesyonel Futbol Ligi Oyuncuları Sendikası (MLSPA)**

ABD ve Kanada futbol liglerinin en üst düzey ligi olan Amerikan Profesyonel Futbol Ligi’nde (MLS) futbolcular, çalışma hayatında yaşadıkları sorunlar sebebiyle 17 Nisan 2003 tarihinde MLSPA’yi<sup>7</sup> kurmuştur. (Link, 2003, s. 76). MLSPA ABD’de ve Kanada’da MLS kapsamına giren tüm futbolcuları kapsayan işkolu düzeyinde yapmış olduğu toplu iş sözleşmeleri ile üyesi olan sporculara çeşitli haklar kazandırmıştır. İşveren tarafını MLS’nin ve futbolcuların tarafını ise MLSPA’nın temsil ettiği toplu iş sözleşmesi kapsamında gerçekleşen düzenlemeler şu şekilde özetlenmiştir:

- Toplu iş sözleşmesi kapsamında futbolcuların iş sözleşmelerinde belirtilen asgari ücret düzeyi güvence altına alınmıştır. Bu anlamda MLS’de istihdam edilen futbolcular için; kıdemli-genç futbolcu ayrımı yapılarak iki farklı yıllık asgari ücret düzeyi belirlenmiş, sporcu ücretlerinde kayıt dışı düzenlemelerin ve yaşa bağlı ücret ayrımcılığının önüne geçilmiştir (MLS-MLSPA,

<sup>6</sup> <https://www.csgb.gov.tr/media/89445/temmuz-2022-isci.pdf>

<sup>7</sup> Her takımdaki futbolcular kendi aralarından bir sendika temsilcisi belirlemektedir. Sendika temsilcilerinin kullandıkları gizli oylar ile aralarından seçtikleri 7 futbolcu MLSPA’nın yönetim kurulunu oluşturmaktadır.<sup>7</sup> Ligde istihdam edilen futbolcuların oluşturduğu yönetim kurulu MLSPA’nın yönetiminden, kararların alınmasından ve toplu iş sözleşmesinin müzakere süreci ve uygulanmasından sorumludur.

2020, s. 28).<sup>8</sup> Futbolcuların alacağı ücretlerin üst sınırı, kulübün bütçesinin %12,5'i ile sınırlandırılmıştır. Bu düzenleme ile hem kulüplerin (işverenlerin) mali açıdan denetlenmesi sağlanarak istihdam edilen futbolcuların ücret ödemelerinin gecikmesinin, eksik ödenmesinin ve hiç ödenmemesinin önüne geçilmiş hem de futbolcular arasında paylaşılan gelirin dağılımında adalet sağlanmıştır (MLS-MLSPA, 2020, s. 31,32).

- MLS'de istihdam edilen futbolcuların antrenman veya maç sırasında sakatlık yaşaması durumunda önceden gizlediği bir sakatlık olmaması koşuluyla yaşanan sakatlığın sağlık sigortası kapsamında olup olmamasına bakılmaksızın sporcunun hastane masraflarının tümü karşılanmaktadır. Ayrıca herhangi bir futbolcunun kulüp ile deneme amaçlı antrenmanda veya maç sırasında sakatlık yaşaması durumunda hastane ve tedavi masrafları MLS tarafından karşılanmaktadır (MLS-MLSPA, 2020, s. 23,24). Futbolcular sakatlık geçirmeleri halinde uzun süreli iş göremezlik (30 günü aşan sakatlıklar) durumuna düşebilmektedir. Bu durumda MLS futbolculara uzun süreli iş göremezlik ödeneği olarak aylık/yıllık ücretinin %60'ını ödemekte ve aylık 10 bin ABD Doları'na kadar parasal yardım yapmaktadır. Futbolcular, iş sözleşmelerinin yürürlükte olduğu süreç içinde ölüm riskine karşı sigortalanmaktadır. Böyle bir durumun gerçekleşmesi halinde sporcunun ailesine 75 bin ABD Doları ödeme yapılmaktadır. Futbolcuların sağlık sigortasından çalışmayan aile üyeleri de yararlanmaktadır (MLS-MLSPA, 2020, s. 68,69).
- Internal Revenue Service<sup>9</sup> (IRS) kapsamında 401 (k) planı<sup>10</sup> olarak adlandırılan tamamlayıcı emeklilik programı ile futbolcuların spor kariyeri sonrası gelir elde edebilmeleri sağlanmaktadır. Emeklilik programı kapsamındaki primler; futbolculara ödenen yıllık asgari ücret düzeyi üzerinden %4.25'lik işveren katkısıyla gerçekleşmektedir. Ayrıca IRS'nin belirlemiş olduğu oran kadar futbolcular da sisteme katkı yapmaktadır (MLS-MLSPA, 2020, s. 33).
- Futbolcuların çalışma hayatını sağlıklı ve güvenli koşullar altında sürdürebilmeleri amacıyla iş sağlığı ve güvenliği komitesi oluşturulmaktadır. Komite eşit sayıda işçi ve işveren temsilcilerinden (taraf başına en fazla üç temsilci) oluşmakta ve yılın belirli zamanlarında futbolcuların iş sağlığı ve güvenliği sorunlarını görüşmek için toplanmaktadır (MLS-MLSPA, 2020, s. 71).
- MLS'de istihdam edilen fer futbolcunun lig sezonu dışında kalan zamanlarda kullanılmak üzere 6 haftalık yıllık ücretli izin hakkı bulunmaktadır. Futbolcuların bu süreçte milli takımlara çağırılmaları durumunda geçen süre yıllık ücretli izin süresinden düşülmektedir. Kulüpler istihdam ettikleri futbolculara her 14 günde bir en az 1 gün, her 10 haftada bir ise en az 10 gün ücretli izin vermek zorundadır (MLS-MLSPA, 2020, s. 44).

#### 4.2. İspanya Profesyonel Basketbolcular Sendikası (ABP)

“İspanya Profesyonel Basketbolcular Sendikası (ABP)”; İspanya Basketbol Kulüpler Birliği'nin (ACB) ve İspanya Basketbol Federasyonu'nun (FEB), basketbolcuların çalışma hayatını ilgilendiren tüm konularda mutlak güce sahip olmasının yol açtığı artan sorunlara basketbolcular tarafından kolektif bir tepki olarak 1986 yılının Temmuz ayında kurulmuştur.<sup>11</sup> Basketbolcuları temsil eden ABP'nin işveren konumunda olan ACB ile işkolu düzeyinde gerçekleştirdiği toplu iş sözleşmesi çerçevesinde gerçekleşen düzenlemeler şu şekilde özetlenmiştir (ACB-ABP, 2019):

<sup>8</sup> 24 yaşından büyük olan futbolcuları kapsayan kıdemli futbolcular için asgari ücret düzeyi; bu sporcuların emekli oluncaya kadar geçen süreç içinde performanslarından bağımsız olarak alabilecekleri asgari ücret düzeyini güvence altına almaktadır. Böylelikle yaşı ilerleyen sporcuların ücret konusunda ayrımcılığa uğramalarının önüne geçilmektedir. Genç oyuncu ise; 24 yaş ve altındaki ya da 25 yaşında olup en az 4 sene MLS'de istihdam edilen futbolcuları kapsamaktadır (MLS-MLSPA, 2020, s. 78). Genç futbolcular için asgari yıllık ücret düzeyinin düzenlenmesindeki temel amaç; altyapıdan çıkıp profesyonel kariyerine yeni başlayan genç futbolcuları korumaktır.

<sup>9</sup> Internal Revenue Service, ABD'de Hazine Bakanlığı'na bağlı olarak gelir idaresi alanında faaliyet gösteren bir devlet dairesidir.

<sup>10</sup> 401 (k) planı, çalışanların almış oldukları ücretlerin bir kısmını Internal Revenue Service kapsamında yürütülen bireysel hesaplara katkıda bulunmaları ile gerçekleşen tamamlayıcı bir emeklilik programıdır.

<sup>11</sup> <https://www.abp.es/foreigners/about-us/>

- ACB ile ABP arasında imzalanan son toplu iş sözleşmesine göre basketbolcuların yıllık brüt asgari ücret sınırları yaş gruplarına göre güvence altına alınmıştır.<sup>12</sup> Bu sayede sporcuların kulüpleri ile yapmış olduğu sözleşmelerde prime esas kazancın düşük gösterilmesinin önüne geçilmektedir. Ayrıca sporcuların yaşlarına göre kategorize edilen ücret düzeyleri ücrette yaş ayrımcılığının da önüne geçmektedir. Zira sporcuların yaşlarının ilerlemesi sebebiyle oluşan fiziksel dezavantajlar aynı zamanda almış oldukları ücret gelirinin azalmasına sebep olmaktadır. Bu düzenleme ile sporcuların performanslarından bağımsız olarak belirli seviyede ücretleri garanti altına alınmaktadır.
- ABP, basketbol kulüplerinin çalıştırmış olduğu sporculara ücretlerini ödeyemediği durumlarda sporcuların mağdur olmaması amacıyla ücret garanti fonu oluşturmaktadır. Bu fon ile kulübün sporcuya olan ücret borcunun en az %15'inin ödenmemesi durumunda sporcunun kulübünden alacağı ücret sendika tarafından karşılanmakta ve kulüp sendikaya borçlanmaktadır. ACB ücret garanti fonuna her lig sezonu için 1 milyon 800 bin Euro tahsis etmektedir. Bir önceki sezon için fonda kalan para, bir sonraki sezon için kullanılmak üzere devredilmektedir.
- Basketbolcuların meslek kariyerleri boyunca sakatlık sonucu iş kazası veya malullük durumunda sporcuya, ölümü halinde ise ailesine brüt 100 bin Euro tazminat ödenmektedir.
- Basketbolcuların kulüpleriyle olan sözleşme süresinde herhangi bir nedenle kısa süreli iş göremezlik durumuna düşmeleri durumunda anlaşmalı sigorta şirketi tarafından takımından alacağı ücretin tamamı güvence altına alınmaktadır. Böylece sporcu antrenmanlara ve maçlara çıkamamasına rağmen takımıyla olan sözleşmesi feshedilmemekte, takımından alacağı ücretin tamamı ödenmeye devam etmektedir.
- Her kulüp, ABP'nin sporcuların sağlık ve eğitim gibi çeşitli ihtiyaçlarını karşılayabilmesi amacıyla yardım fonu oluşturmaktadır. Bu doğrultuda kulüpler sendikanın kontrolündeki yardım fonuna çalıştırmış oldukları basketbolcu başına 400 euro katkıda bulunmaktadır. Yardım fonunda toplanan para yalnızca üye sporcular için kullanılmaktadır.
- Toplu iş sözleşmesi kapsamında oluşturulan sosyal fon ile ACB'ye bağlı her kulüp, sendikanın faaliyetlerinde kullanması için ABP'ye; 2019-2020 lig sezonu için 315 bin euro, 2020-2021 sezonu için 280 bin euro ve 2021-2022 sezonu için ise 270 bin euro ödemiştir.
- Basketbolcuların hafta tatili en az bir buçuk gün olarak belirlenmiştir. Belirlenen günlerin maç programına denk gelmesi halinde hafta tatili günü değiştirilebilmektedir. Sporcular, lig sezonu boyunca üç döneme<sup>13</sup> ayrılmış olacak şekilde toplamda 45 gün yıllık ücretli izin hakkı kullanabilmektedir. Yaz aylarında kullanılacak ücretli izin günü hesaplanırken milli takım ile geçirilen süre 5 haftayı aşmadıkça izin süresinden düşülmemektedir.<sup>14</sup>

#### 4.3. Avustralya Ragbi Birliği Oyuncuları Sendikası (RUPA)

Avustralya'da ragbi sporu; sporcuların boş zamanlarında eğlence amaçlı yarıştıkları bir çalışma alanı olarak, 1908 yılında Yeni Güney Galler Ragbi Ligi (NSWRL) adı altında faaliyetlerine başlamıştır. NSWRL, 1980'li yılların başlarında endüstrileşme yolunda ilk adımlarını atarak Yeni Güney Galler Bölgesi'nin yanında Kanberra, Queensland ve Yeni Zelanda'yı da kapsayacak şekilde genişlemiştir. Bu genişleme neticesinde ligin yeni adı Avustralya Ragbi Ligi (ARL) olmuştur (Dabscheck, 2003, s. 10).

<sup>12</sup> Basketbol kulüpleri çalıştırmış olduğu basketbolcuların asgari brüt ücret düzeyi için; 19 yaşa kadar 20.501 euro, 20-21 yaş arası 34.169 euro, 22-23 yaş arası 41.002 euro, 24-25 yaş arası 54.670 euro ve 26 yaş ve üstü için 68.337 euro ödemek zorundadır.

<sup>13</sup> Ücretli izin kullanılacak dönemlerden en az birinin haziran ve temmuz ayları arasında olması gerekmektedir.

<sup>14</sup> ABP'nin toplu iş sözleşmesi dışında önemli sendikal faaliyetleri de mevcuttur. Bu anlamda ABP basketbolcular için sponsorluk ve reklam gibi alternatif iş teklifleri ve emekli sporcular için çalışma hayatı sonrası istihdam edilebilecekleri iş ilanlarını mevcut ve eski üyelerine düzenli olarak duyurmaktadır. Lig sezonu bittikten sonra özellikle genç ve alt liglerdeki sporculara kendilerini geliştirme ve yeni sezonda istihdam edilebilirliklerini arttırmak imkanı sunmak amacıyla basketbol kampları düzenlemektedir. Ayrıca sendika; basketbolcuların mesleklerini bırakmak zorunda kalmaları veya emekli olmaları halinde istihdam edilebilirliklerini arttırmak amacıyla spor kariyeri sonrası mesleki eğitim kursları veya üniversite eğitimi için burs vermektedir.

1990'lı yılların ortalarında Kerry Packer'in<sup>15</sup> desteklediği ARL'ye ek olarak Rupert Murdoch'un<sup>16</sup> Avustralya Süper Ligi adı altında paralel bir lig oluşturma düşüncesi, iki lig için rekabet ortamı oluşturmuş ve ragbi liginin kontrolünde anlaşmazlıklara neden olmuştur (Dabscheck, 2003, s. 10,11). Rupert Murdoch tarafından desteklenen Süper Lig'in, Kerry Packer tarafından desteklenen ARL ile rekabeti sonucunda, bu liglerdeki spor kulüpleri, sporcuları çalıştırmak amacıyla ücret pazarlıklarına gitmiştir. Böylece ücret karşılığında spor kulüplerinde çalışmaya başlayan ragbi sporcuları, Avustralya'da ragbi sporunun endüstrileşmesini sağlamış (Dabscheck, 2003, s. 110), endüstrileşme ise beraberinde ragbi sporcularının sendikalaşmasına zemin hazırlamıştır (Dabscheck, 2003, s. 105). Avustralya'da ragbi sporcularını temsil eden iki sendikadan biri olan "Ragbi Birliği Oyuncuları Sendikası (RUPA)" 1995 yılında kurulmuştur (Dabscheck, 2003, s. 105). Günümüzde RUPA'nın sendikalaşma oranı %100 olup ARL'de çalıştırılan tüm ragbi sporcuları üyesi bulunmaktadır. Bu noktada ragbi sporcularının temsilcisi olan RUPA ile işverenleri temsil eden ARU arasında gerçekleşen toplu iş sözleşmeleri kapsamında düzenlemeler şu şekilde özetlenmiştir (ARU-RUPA, 2013):

- ARU ve RUPA arasında gerçekleştirilen toplu iş sözleşmesi kapsamında; sporcuların iş sözleşmelerinde belirtilecek yıllık asgari ücret düzeyi koruma altına alınmakta ve her yıl için en az enflasyon oranı kadar artmaktadır. Ayrıca yeni profesyonel olmuş genç sporcuları korumak için çaylak oyuncu sözleşmesi ile minimum ücret düzeyi belirlenmektedir (ARU-RUPA, 2013, s. 2).
- Ragbi sporcuları; iş sözleşmesi süresince ortaya çıkan herhangi bir sakatlık, hastalık veya rahatsızlık durumunda sağlık sigortası kapsamında tedavi edilmektedir. Sporcunun sağlık sigortası kapsamında (tedavi masraflarının sakatlık ile ilişkili olması koşuluyla) tedavi, ameliyat ve rehabilitasyon masrafları kulüpler tarafından karşılanmaktadır (ARU-RUPA, 2013, s. 11). Sakatlanan sporcu tedavi süresi boyunca ücretini almaya devam etmektedir (ARU-RUPA, 2013, s. 13). Aynı zamanda sporcuların sakatlık sonucu malul duruma düşmesi veya ölümü halinde sporcu veya ailesine 1 milyon dolar ödeme yapılmaktadır (ARU-RUPA, 2013, s. 17). 1994-2000 yılları arasında ARL'de çalıştırılan 82 ragbi sporcusunun geçirmiş olduğu sakatlıkları inceleyen bir çalışmaya göre; yaşanan sakatlıkların %64'ü 1 hafta veya daha kısa süreli iş göremezliğe, %14'ü 3 hafta iş göremezliğe, %22'si ise 3 haftadan daha fazla süreli iş göremezliğe neden olmuştur (Bathgate, Best, Craig ve Jamieson, 2002). Bu nedenle toplu iş sözleşmesi kapsamında yapılan düzenleme ile ragbi sporunun sağlık risklerine karşı sporcular güvence altına alınmaktadır.
- ARU ve RUPA arasında gerçekleştirilen toplu iş sözleşmesiyle ARL'de çalıştırılan ragbi sporcularının kayıt dışı çalıştırılması önlenmektedir. Kulüpler; sporculara ödenen ücret düzeyini, brüt ücretten yapılan kesintileri ve bu kesintilerin nedenlerini kayıt tutarak sporculara düzenli bir şekilde bildirmek zorundadır (ARU-RUPA, 2013, s. 2).
- ARL'de çalıştırılan ragbi sporcularının iş sağlığı ve güvenliği sorununa yönelik olarak toplu iş sözleşmesi kapsamında iş sağlığı ve güvenliği komitesi oluşturulmaktadır. Komite sporcularının sağlık ve güvenliğini sağlamak için her türlü tedbiri alarak; sağlık ve güvenlik riski oluşturabilecek her türlü konuyu araştırmak, önlemek, önlenemeyen sorunların ise iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı uyarınca atanmış bir müfettiş tarafından tespit edilip önlenmesini sağlamakla yükümlüdür. Ayrıca ARL'de tüm kulüpler çalıştırdıkları sporcular için; spor ekipmanlarının, maçların oynandığı saha, antrenman ve stadyum tesislerinin, oyun kurallarının, maç programlarının ve seyahat güzergâhlarının belirlenmesinde iş sağlığı ve güvenliği riski oluşturabilecek konularda koruyucu önlemler almaktadır. (ARU-RUPA, 2013, s. 18).
- ARL'de sporcular ile kulüpler arasında iş sözleşmesinin gerçekleşmesi, uygulanması veya sona ermesi aşamasında herhangi bir uyuşmazlığın olması ve uyuşmazlığın tarafların rızasıyla çözülememesi durumunda; sporcu veya sporcuyu temsilen RUPA, ARU'ya kulüp ile yaşanan uyuşmazlığı belirten yazılı bir bildirimde bulunmaktadır. Yazılı bildirim alındıktan sonraki 7 gün içinde ARU, uyuşmazlık ile ilgili kararını yazılı olarak sporcuya bildirmektedir. Kararın sporcu ile kulüp arasındaki uyuşmazlık durumunu çözememesi durumunda, sporcunun da

<sup>15</sup> Kerry Packer 20. yüzyılda Avustralya'nın en güçlü medya patronlarından birisi olarak kabul edilmektedir.

<sup>16</sup> Keith Rupert Murdoch; New York merkezli News Corporation şirketinin Avustralyalı medya yöneticisi ve hissedarıdır.

rızasıyla arabulucu görevlendirilerek uyuşmazlık çözülmektedir. Bu sistem toplu pazarlıklarda çıkan uyuşmazlıklarda da uygulanmaktadır (ARU-RUPA, 2013, s. 20).

- Toplu iş sözleşmesi kapsamında ragbi sporcularının kariyer planlamaları ve eğitimleri için ARU ve RUPA temsilcilerinden oluşan bir komite oluşturulmaktadır. Komite, sporculara mesleki gelişimlerinin sağlanması ve mesleklerini bırakmak zorunda kalmaları halinde mesleki nitelik kazandırma programları yürütmektedir. Bu doğrultuda eğitim ve emeklilik fonu oluşturularak, emekli olan sporculara eğitimleri için kullanılmak üzere oluşturulan fon kapsamında mali yardım yapılmaktadır. Ayrıca üniversite okuyan ragbi sporcularının eğitim ve spor hayatlarının birlikte yürütülebilmesi için kariyer programları oluşturulmaktadır (ARU-RUPA, 2013, s. 19,20). Bu doğrultuda yüksek öğrenimi devam eden sporculara çalıştırıldıkları kulüpler tarafından her hafta belirlenecek bir günün; 08:00 ve 18:00 saatleri arasında üç veya dört saat ücretli izin verilmektedir (ARU-RUPA, 2013, s. 13).
- RUPA, 2005 yılından beri yürütmüş olduğu Oyuncu Geliştirme Programı kapsamında emekli sporcular da dahil olmak üzere ligdeki tüm sporculara; emekli olduktan sonraki yaşamları için istihdam seçenekleri, tasarruflarını kullanabilecekleri uygun yatırım fırsatları, mesleki becerilerinin geliştirilmesi ve sporculuğun getirmiş olduğu risklerden ötürü stres yönetimi gibi konularda uzmanlar aracılığıyla eğitim programları düzenlemektedir.<sup>17</sup>

### 5. Türkiye'ye İlişkin Çıkarımlar

Ülkemizde özellikle futbol dışındaki alanlarda profesyonel sporcuların istihdam edildiği spor branşlarının endüstriyel gelişimini tam olarak sağlayamadığı söylenebilir. Bu durumun temel nedeni; Türkiye'de futbol dışındaki basketbol ve voleybol gibi sporların amatör branş olarak kabul edilmesi ve futbol kadar ilgi görmemesidir. Bununla birlikte ülkemizde spor kulüplerinde şirketleşme genellikle futbol takımlarında görülürken, diğer branşlardaki spor kulüpleri dernek statüsünde faaliyet göstermektedir. Futbol branşında şirketleşen spor kulüplerinin sayısı da İngiltere gibi önemli bir futbol endüstrisine sahip ülkelerin gerisinde kalmıştır (Devecioğlu, Çoban, Karakaya ve Karataş, 2012, s. 38-40).

Ülkemizde sporun tam anlamıyla endüstrileşememesi sporcu sendikalarının yeterli düzeyde gelişim gösterememesine ve dolayısıyla ülke sporunda endüstri ilişkilerinin de kurumsallaşamamasına neden olmuştur. Futbol branşının endüstrileşme açısından diğer spor branşlarına göre öne çıkması sebebiyle futbolcuların çalışma koşullarını geliştirmek adına sendikalaşma girişimleri olsa da, bu girişimler başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Günümüzde sporculara ilişkin faaliyet gösteren sendikaların ise üye sayılarının sıfıra yakın olması sebebiyle uygulamada sporculara ilişkin mevcut sendikal faaliyetler ve düzenlemeler bulunmamaktadır.

Ülkemizde sporun tam anlamıyla endüstrileşememesi sporun bir iş olmadığı, eğlence ve kültür faaliyeti olduğu, sporcuların ise işçi olmadığı izlenimini verebilmektedir. Sporcuların 4857 sayılı İş Kanunu kapsamında değerlendirilmemesi de bu görüşü desteklemektedir. Bununla birlikte profesyonel sporcular 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu kapsamında işçi olarak değerlendirilmekte, kanun kapsamında düzenlenen kolektif haklardan yararlanabilmektedir.<sup>18</sup> Bu haklardan biri de sendikalaşma hakkıdır. Profesyonel sporcuların çalışma hayatına ilişkin kazanımlarının sendikalar aracılığıyla gerçekleştirilen toplu iş sözleşmeleriyle sağlandığı bir önceki bölümde belirtilmiştir. Bu doğrultuda ülkemizdeki profesyonel sporcuların da bu yolu takip etmesi gerekmektedir. Zira Frick ve Simmons'a (2008) göre sporcular için pazarlık gücü ne kadar büyük olursa çalışma koşullarının bir göstergesi olarak sporcu ücretlerinin marjinal ürün geliri o ölçüde artacaktır.

6356 sayılı Kanun sporcuları; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın almış olduğu karar sebebiyle konaklama ve eğlence işkolunda kabul etmektedir. Dolayısıyla sporcuların kuracağı bir sendika ancak konaklama ve eğlence işkolunda kurulabilmekte ve faaliyetlerini sürdürebilmektedir. Konaklama ve eğlence işkolunda çalışan işçi sayısı 2022 yılının Ocak ayında 959.445<sup>19</sup>, 2022 yılının Temmuz ayında ise 1.194.554 olarak istatistiklere yansımıştır.<sup>20</sup> 6356 sayılı Kanuna göre bir sendikanın toplu iş

<sup>17</sup> <https://rupa.rugby/for-players/education-and-development>

<sup>18</sup> <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6356.pdf>

<sup>19</sup> [https://www.csgeb.gov.tr/media/88077/2022\\_ocak.pdf](https://www.csgeb.gov.tr/media/88077/2022_ocak.pdf)

<sup>20</sup> <https://www.csgeb.gov.tr/media/89445/temmuz-2022-isci.pdf>

sözleşme yetkisi alabilmesi için kurulduğu işkolunda çalışan işçilerin en az %1'ini üye yapması gerekmektedir. Bu doğrultuda sporcuların kuracağı bir sendikanın üye sayısı 2022 Ocak ayına göre en az 9595 işçi, 2022 Temmuz ayına göre ise en az 11.946 işçi olması gerekmektedir. Ülkemizde tarihsel süreçte kurulan sporcu sendikalarının üye sayılarına bakıldığında ulaşılan en yüksek sayının 342 üye ile Futbol-Sen'e ait olduğu görülmektedir.<sup>21</sup> Dolayısıyla sporcuların kuracağı bir sendikanın toplu iş sözleşmesi yetki barajını sağlayacak üye sayısına ulaşması pek mümkün görünmemektedir. Profesyonel sporcuların çalışma koşullarına yönelik gerçekleşen sendikal düzenlemeler kapsamında toplu iş sözleşmelerin önemi göz önüne alındığında, sporculara ilişkin faaliyet gösterecek bir sendikanın mutlaka toplu iş sözleşmesi hakkını kullanabilmesi gerekmektedir. Mevcut koşullarda sporcuların işverenleri olan spor kulüpleriyle toplu iş sözleşmesi gerçekleştirebilmesi için; sporcuların kuracağı yeni bir sendika yerine, konaklama ve eğlence işkolunda toplu iş sözleşmesi yapma yetkisi bulunan bir sendikanın örgütlenme faaliyetlerini ve sendikal politikalarını sporcuları da kapsayacak şekilde genişletmesi daha makul görünmektedir. Bu anlamda ülkemizde konaklama ve eğlence işkolunda toplu iş sözleşmesi yetkisi bulunan "Türkiye Otel, Lokanta, Dinlenme Yerleri İşçileri Sendikası'nın (TOLEYİS)" spor kulüpleri tarafından çalıştırılan profesyonel sporcuları da kapsayan bir sendikalaşma politikası izlemesi önerilmektedir. Örneğin genel kurul kararıyla gerekli tüzük değişiklikleri yapılarak sporcular da sendika kapsamına alınabilir. Bu doğrultuda TOLEYİS herhangi bir şehrimizde bulunan futbol veya basketbol kulübünün sporcularını örgütleyerek bir toplu iş sözleşmesi gerçekleştirebilir. Bu şekilde yapılacak bir reklam ile; sendikalaşma bilinci ve örgütlenme eğilimi zayıf olan diğer spor branşlarında spor kulüpleri tarafından çalıştırılan sporcular açısından farkındalık ve bilinçlenme sağlanılabilir.

Ülkemizde faaliyet gösterecek sporcu sendikasının işverenler ile yapacağı toplu iş sözleşmesi türleri açısından çeşitli seçenekleri bulunmaktadır. Bu anlamda 6356 sayılı kanunda belirtilen işyeri toplu iş sözleşmesi, işletme toplu iş sözleşmesi ve grup toplu iş sözleşmesinden sporcuların da faydalanabileceği düşünülmektedir. Örneğin TOLEYİS tek spor branşı olan bir spor kulübü sporcularını örgütleyerek ve yalnızca bu spor kulübünü kapsamına alarak işyeri toplu iş sözleşmesi gerçekleştirebilir. Bununla birlikte bir belediyeye ait spor kulübünün farklı spor branşlarında istihdam edilen sporcularını örgütleyerek işletme toplu iş sözleşmesi imzalayabilir. Ayrıca ülkemizde metal işkolunda uygulanan grup toplu pazarlığa benzer şekilde ülkemizde tüm sporcuları kapsayan grup toplu iş sözleşmesinin gerçekleşmesi adına mevzuatta bir engel bulunmadığı düşünülmektedir. Ancak bu durumda sporcuları istihdam eden ve toplu iş sözleşmesi tarafı olan spor kulüplerinin tümünün veya bir kısmının işveren sendikasına üye olması gerekmektedir. Bu şekilde yapılacak bir toplu iş sözleşmesi ile ABD, İspanya ve Avustralya'da uygulanan lig düzeyinde sporcuları ilgilendiren çalışma koşullarının düzenlenme olanağı da söz konusudur.

Öte yandan sporcuları kapsamına alacak toplu iş sözleşmesi yapma yetkisi bulunan bir sendikanın spor endüstrisinin sosyal ve ekonomik avantajlarından yararlanması da muhtemeldir. Zira spor endüstrisi ulaştığı izleyici kitlesi sayesinde aynı zamanda bir reklam aracıdır. Sporculara yönelik faaliyet gösteren sendikanın spor endüstrisi vasıtasıyla yapacağı sendikal reklam; konaklama ve eğlence işkolunda çalışan rakip sendika üyesi veya sendika üyesi olmayan işçilerin de sendikaya üye olmalarını kolaylaştırma potansiyeline sahiptir. Ayrıca sporcuları temsil eden bir sendika, sporcular dışındaki üye işçiler için yapacağı toplu iş sözleşmelerine; işçilerin hafta sonu yapılacak spor müsabakalarına ücretsiz girişi ve ailesi ile birlikte spor tesislerinden yararlanma imkanı koyabilir. Bu şekilde bölgede çalışan işçilerin boş zamanlarını geçirebilecekleri ve sosyalleşebilecekleri, hafta tatillerini aileleri ile birlikte değerlendirebilecekleri bir ortam sağlanabilir. Talimciler'e (2008) göre spor, kapitalist toplumlarda işgücünün çalışma hayatında verimli ve disiplinli bir şekilde kullanılmasında işlev görmektedir. Zira sporun içinde yer alan üst düzey performans ve rekabet unsurları kapitalist toplumlarda çalışma hayatının itici güçleri arasında yer almaktadır. (Bambery, 2002, s. 90). Dolayısıyla konaklama ve eğlence işkolunda toplu iş sözleşmesi yetkisi bulunan sendikanın sporcuları da kapsamı, toplu pazarlık ve diğer sendikal faaliyetlerde ekonomik ve sosyal açıdan çeşitli opsiyonlar oluşturabilmektedir. Bununla birlikte sporcuların sendikalaşması yalnızca üyesi oldukları sendikalar için değil, farklı işkollarında faaliyet gösteren sendikalar açısından da çeşitli faydalar sağlayabilir. Zira sporun kitlelere hitap eden bir endüstri olması sebebiyle, sporda gerçekleşecek bir sendikalaşma diğer sektördeki

<sup>21</sup> [https://www.csgeb.gov.tr/media/1689/2013\\_temmuz\\_6856.pdf](https://www.csgeb.gov.tr/media/1689/2013_temmuz_6856.pdf)

sendikalaşma oranlarını arttırabilir. Nitekim İngiltere’de işçi sınıfının gelişimi ile İngiltere Profesyonel Futbolcular Sendikası’nın gelişimi birbirini etkilemiştir (Vamplew, 1985, s. 232).

Ülkemizde sporcuların günümüze kadar gerçekleştirdiği sendikalaşma deneyimlerinin başarısız olduğuna ilişkin bilgiler hatırlanacağı üzere çalışmada verilmiştir. Sendikalaşma girişimlerinin başarısız olmasının temel nedeni sendikaların yeterli üye sayısına ulaşamaması ve futbol dışındaki spor branşlarını kapsayan bir örgütlenmenin gerçekleşmemesidir. Mevcut başarısız sendikalaşma girişimlerinin ülkemizdeki sporcuların bir daha sendikalaşamayacağı izlenimini vermesi yanlış olacaktır. Zira ABD’de ilk sendikalaşma girişimlerinin yaşandığı beyzbol sporunda 1885 yılından 1966 yılına kadar gerçekleşen sendikalaşma çabaları genellikle başarısız olmuş, ancak 1966 yılında kurulan “Beyzbol Oyuncuları Sendikası” ile beyzbol sporcularının çalışma hayatında toplu iş sözleşmesi kapsamında hak temelli düzenlemeler gerçekleştirebilmiştir. Yıllar süren başarısız sendikalaşma girişimleri beyzbolcuların Marvin Miller isimli bir uzman tarafından bilinçlendirilmesi ve örgütlenmesi ile son bulmuştur.<sup>22</sup> Bu anlamda ülkemizdeki sporcuların da çalışma hayatını bilen ve sendikalaşma konusunda çalışmaları olan uzmanlardan yararlanması sporda sendikalaşmayı kolaylaştıracaktır.

Ülkemizde TOLEYİS’in sporcuları temsil etmesi veya sporcuların yeni bir sendika kurması durumunda sendikayı bekleyen çeşitli zorluklar bulunmaktadır. Bu zorluklardan ilki; sporcuların çalışma hayatının belirsiz ve kısa süreli olması, sürekli takım değiştirmeleri ve yabancı uyruklu sporcuların liglerde kısa süreli istihdam edilmesi sendikanın üye istikrarını ve finansal sürdürülebilirliğini olumsuz etkileyebilir (Berry ve Gould, 1980, s. 708). Sporcuları temsil eden sendikanın finansal sürdürülebilirliğini sağlaması açısından; İspanya Profesyonel Basketbolcular Sendikasının üyelerinden aldığı aidatların yanı sıra toplu iş sözleşmesi kapsamında oluşturulan sosyal fon ile sendikal faaliyetlerinde kullanmak üzere işveren olan spor kulüplerinden yıllık gelir elde etmesi önemli bir örnek teşkil etmektedir (ACB-ABP, 2019). Benzer durum Avustralya Ragbi Birliği Oyuncuları Sendikasının çeşitli gelir kalemleriyle sağladığı eğitim ve emeklilik fonlarında da görülmektedir (ARU-RUPA, 2013). Aydın (2009) ise sporcuları temsil edecek sendikanın finansal sürdürülebilirliği için naklen yayın gelirlerinden pay alabileceğini önermektedir. Bu noktada ülkemizde faaliyet gösterecek sporcu sendikasının çeşitli girişimlerde bulunarak gelir imkanlarını arttırması gerekmektedir. İkinci olarak; sporcuları çalışma hayatında bireysel anlamda temsil eden menajerlerin sporculardan para kazandığı bilinmektedir (Baştuğ, 2022, s. 257,258). Bu anlamda sporcuları kolektif anlamda temsil edecek olan sendikalar ile menajerler arasında çıkar çatışması yaşanabilir. Son olarak; üst liglerde çok para kazanan ve çalışma koşulları iyi olan bir sporcu ile alt liglerde nispeten düşük ücretli kötü çalışma koşullarında çalışan sporcu aynı sendikanın üyesi yapabilmek pek kolay olmayacaktır (Aydın ve ark., 2017, s. 1906). Ancak sporcuları temsil edecek bir sendikanın işverenlere karşı bir güç unsuru oluşturması için mutlaka üst liglerdeki sporcuların da sendika üyesi olması gerekmektedir. Bu duruma örnek olarak İspanya’da futbolcuların kurmuş olduğu sendikanın (İspanya Profesyonel Futbolcular Sendikası) örgütlenme ve sendikal faaliyetlerinin başını üst liglerde istihdam edilen sporcular çekmektedir. İspanya’da 2011-2012 lig sezonunda futbol kulüplerinin borçlarının artması sebebiyle en üst ligdeki sporcular, alt liglerde çalışan meslektaşlarının haklarını korumak amacıyla grev girişiminde bulunmuştur (Simón ve García-Martí, 2021, s. 13,14). Benzer şekilde sendikanın kuruluşu ve İspanya futbol tarihinin ilk grevi de yine 1970’li yılların sonunda üst liglerde istihdam edilen futbolcuların önderliğinde gerçekleşmiştir (Simón ve García-Martí, 2021, s. 10-12). Üst liglerde istihdam edilen futbolcuların ücret ve çalışma koşullarının gelişmiş olması pratikte sendikal haklara ihtiyaçları olmadığı izlenimini verebilmektedir. Ancak spor endüstrisinde sendikal başarı ancak tüm liglerdeki sporcuları kapsamına alacak bir hüviyette gerçekleşebilir. Bu noktada sporcuların ücret ve çalışma koşullarına bireysel olarak bakmaktan ziyade, hak kavramı üzerinden dayanışma bilinciyle hareket edilmesi gerekmektedir. Nitekim bahsi geçen “İspanya Futbolcular Sendikası’nın” sendikalaşma oranları oldukça yüksektir. Aralık 1978’de kaydedilen verilere göre; liglerde profesyonel olarak çalışan 2299 futbolcu arasından 1670’i (%72,6) sendika üyesidir (Simón ve García-Martí, 2021, s. 10). Bununla birlikte sporcu sendikasının tüm takım sporlarını kapsaması yerinde olacaktır. Zira sendikanın spesifik bir spor branşına yönelik örgütlenme politikası izlemesi, farklı spor kulüpleri veya aynı spor kulübünün farklı branş takımları açısından rekabet edilebilirliği ve kulüp maliyetlerini olumsuz etkileme ve sendikalaşma oranlarını düşürme potansiyeline sahiptir. Örneğin ülkemizde bir belediyeye ait spor kulübünün futbol branşındaki sporcuların sendikalaştığı ancak

<sup>22</sup> <https://www.mlbplayers.com/history>

basketbol ve voleybol branşlarındaki sporcuların sendikalaşmadığı bir ortamda futbolcuların da sendikalaşma eğilimleri olumsuz etkilenebilir. Bu muhtevada ülkemizde sporcuların çalışma koşullarının geliştirilmesi; sadece konaklama ve eğlence işkolunda faaliyet gösteren sendikanın sporcuları temsil etmesi veya yeni bir sendikanın kurulması ile sonuca ulaşamayacaktır. Bununla birlikte sporcuları temsil edecek sendikanın; sporcuların çalışma hayatını yakından takip ederek bu alana hızlı uyum sağlayabilecek politikalar geliştirmesi, sporcuları istihdam eden işverenler ve bireysel anlamda temsil eden menajerler ile ortak hedefler belirlemesi gerekmektedir. Nitekim Dabscheck (1996), sporcu sendikalarının başarısını sürdürülebilirliğine ve üyeleri için fayda sağlama yeteneği olmasına bağlamaktadır.

Ülkemizde profesyonel sporcuların sendikalaşarak çalışma koşullarını geliştirmesi spor endüstrisinin işverenleri açısından da avantajlara sahiptir. Zira Krautmann'a (1999) göre sporda sendikalaşma çoğaltan etkisi oluşturarak; sporcuların verimliliğini, ülke sporunun kalitesini ve spor endüstrisinin ekonomik boyutunu arttıracaktır. Sporcuların sendikalaşması aynı zamanda spor kulübü sahiplerinin de işveren sendikalarına üye olmalarını kolaylaştıracaktır. Nitekim tarihsel süreçte işveren sendikalarının kurulması işçi sendikalarına karşı kurumsal temsil ihtiyacı ile ilişkilendirilmektedir. Bu durumda hem sporcular ve işverenleri hem de sendikalar spor endüstrisinden ekonomik ve sosyal anlamda pay alabilecektir. Böylece ülkemiz sporunda da; ABD, İspanya ve Avustralya'da faaliyet gösteren sporcu sendikası örnekleri gibi sporcuları temsil eden sendikal düzenlemeler aracılığıyla endüstri ilişkilerinin yansımaları görülebilecektir.

## 6. Sonuç

Tarih öncesi dönemlerden 19. yüzyıla kadar boş zaman çalışması olarak görülen spor; Endüstri Devrimi, Modern Olimpiyatlar ve küreselleşme sürecinin etkisiyle endüstriyel bir çalışma alanına dönüşmüştür. Sporun endüstrileşmesi olarak adlandırılabilir bu süreç aynı zamanda sporda endüstri ilişkilerinin temelini oluşturmuştur. Nitekim endüstri ilişkilerinin temel aktörleri olan işçi, işveren ve sendikalar sporun endüstrileşmesiyle birlikte çeşitli spor branşlarına da yansımıştır. Bu doğrultuda sporda endüstri ilişkileri sisteminin işçi tarafı profesyonel sporcular, işveren tarafı spor kulübü sahipleri iken, sporcuların kurmuş olduğu sendikalar da sistemin tamamlayıcı aktörü olarak yerini almıştır.

İngiltere ve ABD gibi ülkelerde Endüstri Devrimi'nin etkisiyle sporcuların sendikalaşma girişimleri 19. yüzyılın son çeyreği ve 20. yüzyılın başı itibarıyla ortaya çıksa da, kurumsal endüstri ilişkilerinin gereği olarak toplu iş sözleşmesi kapsamında sporcuların çalışma koşullarının düzenlenmesi 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gerçekleşebilmiştir. Ülkemizde ise sporcuların ilk sendikalaşma girişimleri 1965 yılında futbolculara yönelik gerçekleşmiş, ancak 12 Eylül askeri darbesi sendikanın faaliyetlerine son vermiştir. Bu tarihten günümüze kadar sporculara ilişkin farklı sendikalaşma girişimleri olmasına rağmen sendikalar yeterli üye sayısına ulaşamadığı için faaliyetlerini sürdürememiştir.

Bu çalışmada ülke sporunda endüstri ilişkilerinin yansımaları olarak sporcu sendikalarının kurulabilmesi amacıyla; üç farklı ülkede ve farklı spor branşlarında faaliyet gösteren sporcu sendikalarının (Amerikan Profesyonel Futbol Ligi Oyuncuları Sendikası, İspanya Profesyonel Basketbolcular Sendikası ve Avustralya Ragbi Birliği Oyuncuları Sendikası) toplu iş sözleşmesi kapsamında gerçekleştirdikleri sendikal düzenlemeler incelenmiş ve benzer gelişmelerin ülkemiz açısından gerçekleşmesi için çıkarımlarda bulunulmuştur.

Öncelikle ülkemizde sporculara yönelik toplu iş sözleşmesi gerçekleştirilmesi için; konaklama ve eğlence işkolunda toplu iş sözleşmesi yetkisi bulunan bir sendikanın sporcuları örgütlemesi gerekmektedir. Bu noktada ülkemizde konaklama ve eğlence işkolunda toplu iş sözleşmesi yetkisi bulunan TOLEYİS sendikasının örgütlenme politikalarına sporcuları da dahil etmesi önerilmektedir. Bununla birlikte ülkemizde sporcuların sendikal temsiline sürdürülebilir olması için futbol dışındaki spor branşlarını kapsaması ve bu branşlarda faaliyet gösteren üst ve alt liglerdeki sporcuların birçoğunun sendika üyesi olması gerekmektedir. TOLEYİS sendikasının ülkemizdeki herhangi bir bölgede faaliyet gösteren bir spor kulübünün sporcularını örgütlemesi ve başarılı bir toplu iş sözleşmesi gerçekleştirerek sendikal reklamını yapması; sendika üyesi olmayan sporcuların da sendikalaşma bilincinin ve örgütlenme eğiliminin artmasına zemin hazırlayacaktır. Bununla birlikte sporcu sendikasının işyeri toplu iş sözleşmesi, işletme toplu iş sözleşmesi ve grup toplu iş sözleşmesi yapma imkanı teorik olarak bulunmaktadır. Ayrıca ülkemizde sporcuları temsil eden bir sendikanın spor endüstrisinin ekonomik ve

sosyal imkanlarından faydalanması da olasıdır. Zira temsil ettiği sporcular vasıtasıyla sendikanın görünürlüğünün artacağı göz önüne alındığında; konaklama ve eğlence işkolunda çalışan rakip sendika üyesi veya sendika üyesi olmayan işçilerin sporcuları temsil eden sendikaya üye olabileceği bir ortam oluşabilecektir.

Ülkemizde sporcuların sendikalaşmasının başarılı olabilmesi için üyelerine fayda sağlaması ve sürdürülebilir olması şarttır. Bu nedenle sendikalaşma konusunda uzman olan kişilerden yararlanılması önerilmektedir. Bununla birlikte sendikanın finansal sürdürülebilirliğinin sağlanması için üyelerden alınan aidatların yanında ek gelir imkanlarının oluşturulması gerekir. Spor endüstrisi bu anlamda birçok ekonomik imkanı barındırmaktadır.

Ülkemizde küreselleşme süreciyle birlikte güç kaybeden sendikaların yeni stratejiler geliştirmesi açısından sporcuları kapsayan bir sendikalaşma modelinin iyi bir fırsat olduğu düşünülmektedir. Nitekim küreselleşme sürecinin işçi sendikaları üzerinde oluşturduğu olumsuz tablonun sporcu sendikaları açısından gerçekleşmediği ve sayılarının 1980'li yıllar itibarıyla hızla arttığı görülmektedir. Bununla birlikte ülkemizde futbol başta olmak üzere basketbol ve voleybol gibi sporlar önemli bir izleyici kitlesine ulaşmıştır. Dolayısıyla sendikaların bu sporlarda istihdam edilen sporcuları kapsamaları sendikal faaliyetlerinde elini güçlendirecektir. Aynı zamanda sporun toplumsal hareketler açısından itici bir güç olduğu düşünüldüğünde; sporcuların sendikalaşması, ülke genelinde çeşitli işkollarında sendikalaşma oranlarını artırma potansiyeline sahiptir. Bu noktada farklı işkollarında faaliyet gösteren sendikaları örgütleyen işçi konfederasyonlarının da sporculara dönük sendikal faaliyetlerde bulunması önerilmektedir.

### Kaynakça

- ACB-ABP. (2019). *Convenio Colectivo De Trabajo*, Asociación de Baloncestistas Profesionales.
- Akşar, T. (2005). *Endüstriyel Futbol*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Akyüz, M. E. (2005). Futbol Kulüplerinin Şirketleşmesi ve Halka Açılması: Avrupa Futbol Piyasasındaki Gelişmeler Çerçevesinde Beşiktaş, Fenerbahçe, Galatasaray ve Trabzonspor Örneğinin Değerlendirilmesi. *TC Başbakanlık Sermaye Piyasası Kurulu Aracılık Faaliyetleri Dairesi, Yeterlilik Etüdü*, 12-16.
- Andreff, W. Ve Staudohar, P. D. (2000). The Evolving European Model of Professional Sports Finance. *Journal of Sports Economics*, 1(3), 257–276.
- ARU-RUPA. (2013). *Collective Bargaining Agreement*. Rugby Union Players Association.
- Ataçocuğu, M. Ş. (2012). *Futbol Sektörünün Emek Ekonomisi Açısından Analizi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ataçocuğu, M. Ş. ve Zelyurt, M. K. (2016). Profesyonel Futbolda Emek-Sermaye İlişkileri: Alt Liglerde Ücret, Sosyal Güvence ve Sendika Olgusu Üzerine Nitel Bir Çalışma. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 99-115.
- Atasoy, B. ve Kuter, F. Ö. (2005). Küreselleşme ve Spor. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 11-22.
- Aydın, U. (2009). Profesyonel Spor Sendikacılığında İngiltere ve Türkiye'ye Öneriler. *Uluslararası Spor Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 4-18.
- Aydın, U., Özgüler, V. C., Kocabaş, F., Solmaz, D. Y., Katırcı, H., Demirkaya, S., Yüce, A. ve Etcı, H. (2017). Türkiye'de Profesyonel Sporcuların Çalışma Koşulları ve Örgütlenme Eğilimleri. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 55(4), 1873-1911.
- Bale, J. (1989). *Sports Geography*. London: E. & F. N. Spon.
- Bamberg, C. (2002). Marksizm ve Spor. *Birikim Dergisi*, 158(6), 82-93.
- Baştuğ, A. N. (2022). Türkiye Basketbol Liglerinde Güvencesiz Çalışma. *Journal of Economy Culture and Society*, (65), 239-266.

- Bathgate, A., Best, J. P., Craig, G., & Jamieson, M. (2002). A Prospective Study of Injuries to Elite Australian Rugby Union Players. *British Journal of Sports Medicine*, 36(4), 265-269.
- Beamish, R. (1982). Sport and the Logic of Capitalism. *Sport, Culture and the Modern State*, Toronto: University of Toronto Press, 141-197.
- Berry, R. C., & Gould, W. B. (1980). A Long Deep Drive to Collective Bargaining: Of Players, Owners, Brawls, and Strikes. *Case W. Res. L. Rev.*, 31, 685.
- Bourg, J. F., & Gouguet, J. J. (2005). *Economie du Sport*. Paris: LaDécouverte.
- Bourke, A. (2011). International and Professional Dimensions of National Governing Bodies: Insights from the Gaelic Athletic Association. In H. Dolles & S. Söderman (Eds), *Sport as a Business* (pp. 153-169). London: Palgrave Macmillan.
- Brackpool, J. & Neil, L. (2017). Employment within the NCAA: Precarious Working Conditions of Student-Athletes. *Laurier Undergraduate Journal of the Arts*, 3(1), 1-23.
- Brohm, J. M. (1978). *Sport, a Prison of Measured Time: Essays*. Ink Links Limited.
- Cashmore, E. (2000). *Making Sense of Sports 3rd edn*. London; Routledge.
- Cone, J. (2006). *Soccer World Cup Final Had Sport's Largest TV Audience of 2006*. <http://bloomberg.com/apps/news?pid=20601077&sid=aOYdMOMxoV4c&refer=intsports> retrieved 2 January 2007.
- Coupland, C. (2016). The Game of (your) Life: Professional Sports Careers. In M. Barry, J. Skinner, & T. Engelberg (Eds), *Research Handbook of Employment Relations in Sport*. Edward Elgar Publishing.
- Dabscheck, B. (1996). Playing the Team Game: Unions in Australian Professional Team Sports. *Journal of Industrial Relations*, 38(4), 600-628.
- Dabscheck, B. (2003). Paying for professionalism: industrial relations in Australian rugby union. *Sport Management Review*, 6(2), 105-125.
- Devecioğlu, S., Çoban, B., Karakaya, Y. E. ve Karataş, Ö. (2012). Türkiye’de Spor Kulüplerinin Şirketleşmeye Yönelimlerinin Değerlendirilmesi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(2), 35-42.
- Downard, P. & Dawson, A. (2000). *The Economics of Professional Team Sports*. Psychology Press.
- Dubal, S. (2010). The Neoliberalization of Football: Rethinking Neoliberalism through the Commercialization of the Beautiful Game. *International Review for the Sociology of Sport*, 45(2), 123-146.
- Economics, O., & Vergata, C. T. (2016). *Economic Impact Assessment of the Rome 2024 Olympic and Paralympic Games*. Technical Report.
- Falt, E. (2004). *UNEP Presentation for the Global Forum for Sports and Environment*. Presentation for the Global Forum for Sports and Environment, 24–26 November 2004 (Lahore, Pakistan), <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=413&ArticleID=4671&l=en>, retrieved 09.09.2010.
- Feizabadi, M. S., Bakhtiari, M., Rashidzade, H., & Nik, F. (2013). The Evolution of Television Broadcasting Rights during the Summer Olympic Games. *International Research Journal of Applied and Basic Sciences*, 4(3), 613-6.
- Feng, X. (2008). Professional Sports Facilities, Teams, Government Subsidies, and Economic Impact. In B. R. Humphreys, & D. R. Howard (Eds), *The Business of Sports Economic Perspectives on Sport*. Praeger Publishers.
- Fişek, K. (1982). Devlet-Rekreasyon-Spor. *Bilim ve Sanat Dergisi* (18), 4-7.

- Flanders, J. (2006). *Consuming Passions: Leisure and Pleasure in Victorian Britain*. London: Harper Press.
- Flint, W. C., & Eitzen, D. S. (1987). Professional Sports Team Ownership and Entrepreneurial. *Capitalism Sociology of Sport Journal*, 4(1), 17-27.
- Gerrard, B. (1999). Team Sports as a Free-Market Commodity. *New Political Economy*, 4(2), 273-278.
- Huang, L. (2011). Research on Effect of Beijing Post-Olympic Sports Industry to China's Economic Development. *Energy Procedia*, 5, 2097-2102.
- Huang, F., & Hong, F. (2015). Globalization and the Governance of Chinese Sports: The Case of Professional Basketball. *The International Journal of the History of Sport*, 32(8), 1030-1043.
- International Labour Organization, (2020). *Global Dialogue Forum on Decent Work in the World of Sport*. Geneva: International Labour Office.
- Jarvie, G. (2013). *Sport, Culture and Society: An Introduction*. Routledge.
- Krautmann, A. C. (1999). What's Wrong with Scully-Estimates of a Player's Marginal Revenue Product. *Economic Inquiry*, 37, 369-381.
- Küçükgüngör, E. (1998). Türk Hukukunda Sporcuların Hukuki Durumu. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(2), 127-139.
- Link, M. (2003). MLS Scores Against Its Players: Fraser v. Major League Soccer, LLC. *DePaul J. Sports L. & Contemp. Probs.*, 1, 76.
- Llewellyn, M. P., & Gleaves, J. (2016). *The Rise and Fall of Olympic Amateurism*. University of Illinois Press.
- Mason, T. (1989). *Sport in Britain: A Social History*. Cambridge: Cambridge University Press,
- Metcalfe, A. (1987). *Canada Learns to Play: The Emergence of Organized Sport 1870-1914*. McClelland & Stewart Inc.
- MLS-MLSPA. (2020). *Collective Bargaining Agreement*, MLS Players Association.
- Pannett, D. (2015). Collective Bargaining in Sport: Challenges and Benefits. *UCL Journal of Law and Jurisprudence*, 4(1), 189.
- Polley, M. (2002). *Moving the Goalposts: A History of Sport and Society in Britain Since 1945*. Routledge.
- Rascher, D. A. (2007). Franchise Relocations, Expansions, and Mergers in Professional Sports Leagues. *Expansions, and Mergers in Professional Sports Leagues*
- Ray, K., & Williamson, N. (1984). The Economic Benefits of Professional Team Ownership: Monopoly and Subsidy. In S. Eitzen (Eds), *Sport in Contemporary Society* (pp. 230-242) New York: St. Martin's Press.
- Riess, S. A. (1991). *City Games: The Evolution of American Urban Society and the Rise of Sports*. University of Illinois Press.
- Roderick, M. (2006). A Very Precarious Profession: Uncertainty in the Working Lives of Professional Footballers. *Work, Employment and Society Journal*, 20(2), 245-265.
- Rosner, S., & Shropshire, K. (2011). *The Business of Sports*. Jones & Bartlett Publishers.
- Rottenberg, S. (1956). The Baseball Players' Labor Market. *Journal of Political Economy*, 64(3), 242-258.
- Rubio, K. (2013). From Amateurism to Professionalism: Sport's Transformations by the Brazilian Olympic Athletes' Lenses. *Humanities and Social Sciences*, 1(3), 85-91.
- Sage, G. H. (1990). *Power and Ideology in American Sport: A Critical Perspective*. Human Kinetics Publishers.

- Scambler, G. (2005). *Sport and Society: History, Power and Culture*. McGraw-Hill Education (UK).
- Schirato, T. (2007). From Sport to Cultural Consumption: Media, Capitalism and the Transformation of Football. *Football Studies*, 9(2), 40-51.
- Schwab, B. (2018). Celebrate Humanity: Reconciling Sport and Human Rights through Athlete Activism. *Journal of Legal Aspects Sport*, 28(2), 170-207.
- Schweiger, G. (2014). What Does a Professional Athlete Deserve?. *Prolegomena: Časopis za filozofiju*, 13(1), 5-20.
- Simmons, R, & Frick, B. (2008). Pay and Performance of Players in Sports Leagues: International Comparisons. In B. R. Humphreys, & D. R. Howard (Eds), *The Business of Sports Economic Perspectives on Sport*. Praeger Publishers.
- Simón, J. A., & García-Martí, C. (2021). Gold Slaves: Unionism and Football in Spain During the Democratic Transition. *Sport in Society*, 1-16.
- Sloane, P. J. (1971). The Economics of Professional Football: The Football Club as a Utility Maximiser. *Scottish Journal of Political Economy*, 18(2), 121-146.
- Smart, B. (2007). Not Playing Around: Global Capitalism, Modern Sport and Consumer Culture. *Global Networks*, 7(2), 113–134.
- Standing, G. (2019). *Prekarya Yeni Tehlikeli Sınıf* (E. Bulut, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Stewart, B., & Smith, A. (2000). Australian Sport in a Postmodern Age. *The International Journal of the History of Sport*, 17(2-3), 278-304.
- Talimciler, A. (2008). Futbol Değil İş: Endüstriyel Futbol. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 26(2), 89-114.
- Thomas, R. (1991). *Histoire du sport*, Paris. *Que sais-je*.
- Tokol, A. (1995). *Uluslararası Sosyal Politika*, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Topalhan, T. (2015). *Endüstri İlişkileri*, Ankara: Matser Yayıncılık.
- Uğur, Y. (2002). Halk Spor Kurultayı. *İnsanca Spor Dergisi*, (1), 2-3.
- Walters, G. (2004). *The Professional Footballers Association: A Case Study of Trade Union Growth*. Football Governance Research Centre.
- Vamplew, W. (1985). Not Playing the Game: Unionism in British Professional Sport 1870–1914. *The International Journal of the History of Sport*, 2(3), 232-247.
- Vamplew, W. (2017). *Industrialization and Sport*. Oxford Handbooks Online.
- Zheng, J., & Mason, D. S. (2018). *Brand Platform in the Professional Sport Industry: Sustaining Growth through Innovation*. Springer.
- <https://elpa.basketball/team/>
- <https://fifpro.org/en/>
- <https://rupa.rugby/for-players/education-and-development>
- <https://www.abp.es/foreigners/about-us/>
- [https://www.csgb.gov.tr/media/1689/2013\\_temmuz\\_6856.pdf](https://www.csgb.gov.tr/media/1689/2013_temmuz_6856.pdf)
- [https://www.csgb.gov.tr/media/88077/2022\\_ocak.pdf](https://www.csgb.gov.tr/media/88077/2022_ocak.pdf)
- <https://www.csgb.gov.tr/media/89445/temmuz-2022-isci.pdf>
- <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4857.pdf>
- <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6356.pdf>
- <https://www.mlbplayers.com/history>

<https://www.ntv.com.tr/spor/acun-ilicali-hull-cityi-satin-aldi,SL5OBib-ckGjLGeYZthpbQ>

<https://www.ntv.com.tr/sporskor/super-lig-ve-1-lig-yayin-haklari-2-yil-daha-digiturk-bein-media-groupun,WmnYjgssB0igyhsxwO2cUw>

## **Research Article**

### **Sporda Endüstri İlişkilerinin Yansıması Olarak Profesyonel Sporculara Yönelik Sendikal Düzenlemeler ve Türkiye’ye İlişkin Çıkarımlar**

*Trade Union Regulations for Professional Athletes as a Reflection of Industrial Relations in Sports and the Inferences for Turkey*

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Türker TOPALHAN</b><br>Prof.Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi<br>İktisadi İdari Bilimler Fakültesi<br>Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri<br>Bölümü<br><a href="mailto:turker.topalhan@hbv.edu.tr">turker.topalhan@hbv.edu.tr</a><br><a href="https://orcid.org/0000-0002-3910-2720">https://orcid.org/0000-0002-3910-2720</a> | <b>Ahmet Nusret BAŞTUĞ</b><br>Araş.Gör., Ankara Hacı Bayram Veli<br>Üniversitesi<br>İktisadi İdari Bilimler Fakültesi<br>Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri<br>Bölümü<br><a href="mailto:ahmet.bastug@hbv.edu.tr">ahmet.bastug@hbv.edu.tr</a><br><a href="https://orcid.org/0000-0001-5314-4030">https://orcid.org/0000-0001-5314-4030</a> |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

#### **Extensive Summary**

Today, industrial relations cover many sectors. This study is conducted in order to give a different perspective on industrial relations from the point of view of working life and examines industrial relations in the sports sector. Sport has been seen as a leisure activity since prehistoric times. However, with the influence of the Industrial Revolution, the Modern Olympics and the globalization process, it has become an industrial field of study both nationally and internationally. This development created the relations between workers (professional athletes) and employers (sports club owners) in the sports industry, and then athletes’ unions were included in the sports industry. For this reason, labor relations in sports have turned into industrial relations Athlete unions, which operate as a requirement of industrial relations in sports, have come to the fore, especially in countries where sports are industrialized. In our country, the attempts of the athletes to unionize only took place in the football branch and all attempts were unsuccessful. In this study, in order to be successful unionization attempts athletes in our country; “Major League Soccer Player Association”, “Spanish Basketball Players Association” and “Australian Rugby Union Players' Association” collective bargaining agreements with employers examined. In this direction, inferences have been made for the unionization of the athletes in our country.

In our country, sports have not been fully industrialized. This situation has caused the working conditions of the athletes and the athletes’ unions to not develop enough and the industrial relations of the country to not be institutionalized. Due to the fact that the football branch is at a higher level compared to other sports branches in terms of industrialization, there have been attempts to unionize in order to improve the working conditions of the football players. However, these attempts were unsuccessful. Currently, the unions operating in relation to athletes do not have existing trade union activities and regulations regarding athletes in practice due to the fact that the number of members is close to zero.

Under current conditions, in order for athletes in Turkey to be able to conclude a collective bargaining agreement with sports clubs that are their employers, a union authorized to conclude a collective bargaining agreement in the accommodation and entertainment sector should expand its organizing activities and trade union policies to include athletes. In this direction, it is recommended that TOLEYIS union, which has the authority to collective bargaining in the accommodation and entertainment sector in our country, should follow a unionization policy that includes professional athletes employed by sports clubs. For example, TOLEYIS may conclude a collective bargaining agreement for the athletes of a football or basketball club in any of our cities. The collective bargaining agreement also means an

advertisement for the union. With this advertisement, awareness can be raised for other athletes who have a weak awareness of unionization. However, the union that will include the athletes is also likely to benefit from the social and economic advantages of the sports industry. Because the union represents the athletes, it can generate income from sports clubs. It can also get a share from the broadcasting tenders of the matches.

Unionization of athletes can provide various benefits not only for the unions they are members of, but also for unions operating in different sector. Because sports is an industry that appeals to the masses, unionization in sports may increase unionization rates in other sectors. As a matter of fact, the development of the working class in England and the development of the British Professional Footballers' Association affected each other.

In the case of the establishment of a union to represent the athletes in our country, there are various difficulties awaiting the union. The first of these difficulties; the uncertain and short-term working life of the athletes, the constant team changes and the short-term employment of foreign national athletes in the leagues. This may adversely affect the member stability and financial sustainability of the union. Secondly; It is known that the managers who represent the athletes individually in their working life earn money from the athletes. For this reason, there may be a conflict of interest between the unions that will represent the athletes collectively and the managers. Finally; It will not be easy to make a member of the same union between an athlete who earns a lot of money and has good working conditions in the upper leagues, and an athlete working in poor working conditions, who receive relatively low wages in the lower leagues. However, in order for a union to represent the athletes to create an element of power against the employers, the athletes in the higher leagues must also be members of the union.

It is thought that a unionization model that includes athletes is a good opportunity in terms of developing new strategies for the unions that lost power with the globalization process in our country. Because sports such as basketball and volleyball, especially football, have reached a significant audience in our country. Therefore, it will be advantageous for the unions to cover the athletes employed in these sports. It is known that sports encourage social movements. For this reason, unionization of athletes has the potential to increase unionization rates in various sector across the country. At this point, it is suggested that workers' confederations, which organize unions operating in different sector, should also engage in union activities for athletes.